ПОСЛЕДВАЩА ОЦЕНКА

НА

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ

НА

ОБЛАСТ РУСЕ ЗА ПЕРИОДА

2005 - 2013 Г.

РУСЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ „АНГЕЛ КЪНЧЕВ"

Настоящата Последваща оценка на Областната стратегия за развитие (ОСР) на област Русе 2005-2013 г. е изготвена с обективното съдействие на представители на Областна администрация Русе, общински структури на Област Русе, териториални звена като Териториално статистическо бюро Русе, Дирекция на регионалната служба по заетост гр. Русе и други заинтересувани страни. Консултанти на първоначалния идеен проект на Последващата оценка на ОСР на област Русе са представители на „Институт за управление на програми и проекти“ ЕООД.

В настоящия си вид Последващата оценка на Областната стратегия за развитие (ОСР) на област Русе 2005-2013 г. е дело на творчески екип при Русенски университет „А. Кънчев“ в състав: проф. д-р Диана Антонова – ръководител и членове доц. д-р Милена Кирова, доц. д-р Даниел Павлов, д-р Свилен Кунев, д-р Наталия Венелинова, с участие на докторанти към Факултет „Бизнес и мениджмънт” в изпълнение на Договор 96-0095/07.12.2015 с Областна администрация – Русе.

Последващата оценка на Областната стратегия за развитие (ОСР) на област Русе 2005-2013 г. е представена на 7.03.2016 г. е обсъдена и приета на заседанията на Регионалния съвет за развитие на Северен централен район на .....г. в гр. ..... и на Областния съвет за развитие на област Русе на .....

СЪДЪРЖАНИЕ

Списък на използваните съкращения 2
Списък на използваните таблици 3
Списък на използваните фигури 4

I. УВОД 5
1. Нормативно основание за извършване на последващата оценка 5
2. Цели и задачи на разработване на последващата оценка 6

II. ФАЗИ, ПОДХОДИ И МЕТОДИ НА ПРОВЕЖДАНЕ НА ОЦЕНКАТА 7

III. УПРАВЛЕНИЕ, МОНИТОРИНГ И НАБЛЮДЕНИЕ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ 10
1. Междинна оценка на Областната стратегия за развитие на област Русе 2005-2013 г. 11
2. Последваща оценка на Общинските планове за развитие на осемте общини в област Русе 2007-2013 г 14
3. Мониторинг и наблюдение на Областната стратегия за развитие на област Русе 2005-2013 г. 16

IV. ИНФОРМАЦИЯ, ПУБЛИЧНОСТ И ПАРТНЬОРСТВО НА ОСР НА ОБЛАСТ РУСЕ 2005-2013 **г.** 17

V. ОЦЕНКА НА СТЕПЕНТА НА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ И УСТОЙЧИВОСТТА НА РЕЗУЛТАТИТЕ 18
1. Оценителен въпрос V.1. Каква е степента на постигане на Приоритет 1? 19
2. Оценителен въпрос V.2. Каква е степента на постигане на Приоритет 2? 23
3. Оценителен въпрос V.3. Каква е степента на постигане на Приоритет 3? 27
4. Оценителен въпрос V.4. Каква е степента на постигане на Приоритет 4? 34
5. Оценителен въпрос V.5. Каква е степента на постигане на Приоритет 5? 39
6. Оценителен въпрос V.4. Каква е устойчивостта на осъществените инвестиции? 40

VI. ОЦЕНКА НА ОБЩОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ 41
1. Оценителен въпрос VI.1. Каква е оценката на въздействието по отношение на индикаторите, съотносими към Приоритет 1? 42
2. Оценителен въпрос VI.2. Каква е оценката на въздействието по отношение на индикаторите, съотносими към Приоритет 2? 45
3. Оценителен въпрос VI.3. Каква е оценката на въздействието по отношение на индикаторите, съотносими към Приоритет 3? 48

4. Оценителен въпрос VI.4. Каква е оценката на въздействието по отношение на индикаторите, съотносими към Приоритет 4? 51
5. Оценителен въпрос VI.5. Каква е оценката на въздействието по отношение на индикаторите, съотносими към Приоритет 5? 54

VII. ОЦЕНКА НА ЕФЕКТИВНОСТТА И ЕФИКАСНОСТТА НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ РЕСУРСИ 57
1. Оценителен въпрос VII. 1. Каква е ефективността (сравнителна ефективност) и ефикасността (икономическа ефективност) на използваните ресурси? 57
2. Оценителен въпрос VII. 2. Каква е полезността на използваните ресурси? 62
3. Оценителен въпрос VII. 3. Каква е икономичността на използваните ресурс? 62

VIII. ОСНОВНИ ФАКТОРИ, ОКАЗАЛИ КЛЮЧОВО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОСР НА ОБЛАСТ РУСЕ ЗА ПЕРИОДА 2005-2013 г. 63

IX. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ ОТНОСНО ПРОВЕЖДАНЕТО НА ПОЛИТИКА ЗА РЕГИОНАЛНО И МЕСТНО РАЗВИТИЕ 64

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

ЕС	Европейски съюз
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение на средствата от Структурните фондове на ЕС
ЗМСМА	Закон за местното самоуправление и местната администрация
ЗОП	Закон за обществените поръчки
ЗРР	Закона за регионалното развитие
КБ	Проект „Красива България“; Министерство на труда и социалната политика
МТСП	
МКВП	Междуведомствена комисия за възстановяване и подпомагане
МО	Междинна оценка
МОН	Министерство на образованието и науката
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройство
МСП	Малки и средни предприятия
МФ	Министерство на финансите
МФК	Международен фонд „Козлодуй“
НСИ	Национален статистически институт
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
ОБ	Общински бюджет
ОПАК	Оперативна програма „Административен капацитет“ 2007 – 2013 г.
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда“ 2007 – 2013 г.
ОПР	Общински план за развитие
ОПРР	Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007 – 2013 г.

ОПРКБИ	Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ 2007 – 2013 г.
ОПРСР	Оперативна програма „Развитие на сектор „Рибарство“ 2007 – 2013 г.
ОПРЧР	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007 – 2013 г.
ОСР	Областна стратегия за развитие
ПМС	Постановление на Министерски съвет
ПО	Последваща оценка
ППЗРР	Правилник за прилагане на Закона за регионално развитие
ПРСР	Програма за развитие на селските райони 2007 – 2013 г.
ПУДООС	Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
ПЧП	Публично–частно партньорство
РПР	Регионален план за развитие
ТСУ	Териториално и селищно устройство
ФЕС	Фондове на Европейския съюз (ЕФРР, ЕСФ, КФ, ЕЗФРСР, ЕФМДР)
ЦБ	Централен бюджет
ЧФФ	Частни фондове, фирми
СЦПР	Северен централен планов район

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТАБЛИЦИ

Таблица 1. Методика за качествена оценка на количествени показатели 19
Таблица 2. Изпълнени или в процес на изпълнение проекти към 31.12.2013 г. на обекти в област Русе по Приоритет 2 24
Таблица 3. Изпълнени или в процес на изпълнение проекти към 31.12.2013 г. на обекти в област Русе по Приоритет 3 28
Таблица 4. Изпълнени или в процес на изпълнение проекти към 31.12.2013 г. по Програма трансгранично сътрудничество Румъния - България 2007-2013 по Приоритет 4 34
Таблица 5. Изпълнени или в процес на изпълнение проекти към 31.12.2013 г. на обекти в област Русе по Приоритет 5 40
Таблица 6. Икономически индикатори на област Русе 43
Таблица 7. Инфраструктурни индикатори на област Русе 45
Таблица 8. Демографски, социални, жилищни и туристически индикатори на област Русе 49
Таблица 9. Индикатори за оценка на напредъка на област Русе според профила на регионите 52
Таблица 10. Оценка на административната среда 55
Таблица 11. Финансово изпълнение на ОСР от 2005 до 2013 г. 58

Таблица 12. Съотношение на средствата, необходими за изпълнение на всеки от приоритетите 59
Таблица 13. Техническо и финансово изпълнение на ОПР за периода 2007 – 2013 г. на общините от област Русе 60
Таблица 14. Източници на финансиране в общините от област Русе за периода 2007 – 2013 г. 43

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ФИГУРИ

Фигура 1. Разходи за опазване на околната среда на човек от населението в област Русе (2013) 47
Фигура 2. Емисии на вредни вещества в атмосферата в област Русе (2013) 47
Фигура 3. Оценка на категорията „Околна среда“ във връзка с изследването на качеството на живот в България. 48
Фигура 4. Оценка на категорията „Култура“ в изследването на социалното развитие на България. 53
Фигура 5. Клъстеризация според социално-икономическото състояние и развитие на областите (2013) 54
Фигура 6. Оценка на категорията „Администрация“ 55
Фигура 7. Средногодишен доход на лице от домакинство за 2014 г. на област Русе по сравнение със София град. 56

I. УВОД

Настоящият документ представя резултатите от Последващата оценка на Областната стратегия за развитие (ОСР) на област Русе 2005-2013 г[1]. Изготвен е от екип на Русенски университет „Ангел Кънчев" (Изпълнител) в изпълнение на Договор с Област Русе и в съответствие с нормативните разпоредби, регулиращи провеждането на регионална политика в Република България и изискването последващата оценка да се разработва от експерти, които са независими от органа на изпълнение на ОСР на област Русе 2007-2013 г. – Областен управител на Област Русе и органа за наблюдение на изпълнението – Областен съвет за развитие – Русе.

1. Нормативно основание за извършване на последващата оценка

Областна стратегия за развитие на област Русе за периода 2005-2013 г. е основополагащ, стратегически, динамичен документ и важен инструмент при формирането и провеждането на устойчиво и балансирано развитие в областта за дадения период. Документът очертава средносрочната перспектива за икономическо, социално, инфраструктурно и екологично развитие на областта за период от девет години. Предмет на анализ и оценка са постигнатите резултати в процеса на изпълнение на стратегията за развитие с фокус ефективността и ефикасността на стратегическото планиране, програмирането, управлението и ресурсното осигуряване на регионално и местно развитие. В чл. 34, ал. 1 от Закона за регионалното развитие се регламентира извършването на последваща оценка не по-късно от една година след изтичането на периода на действие на стратегическите планове и в частност на Областната стратегия за развитие. Съгласно чл. 34, ал. 2 от същия нормативен акт последващата оценка включва:

- оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите;
- оценка на общото въздействие;
- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

Последващата оценка предоставя информация за ефективността и ефикасността на провежданата политика, като съществена част от нея заемат индикаторите за оценка на

[1] *Документът „Областната стратегия за развитие (ОСР) на област Русе" е приет с първоначален срок на действие 2005-2015 г., като с отмяна на Закона за регионално развитие от 2004 г. и приемане на нов Закон за регионално развитие в сила от 31.08.2008 г. е въведено изискване, срокът на действие на областната стратегия да съвпада със срока на действие на общинските планове за развитие. Затова екипът, изготвил Последващата оценка, приема, че срокът на действие на стратегията е 2005-2013 г.*

изпълнението и мерките за мониторинг и контрол. Целта на тази оценка е да се прецени въздействието от изпълнението на областната стратегия за развитие и да се подобри процеса на планиране за следващия период, като се отчетат, както постигнатия напредък, така и негативните ефекти.

2. Цели и задачи на разработване на последващата оценка

Последващата оценка на изпълнението на стратегическите документи представлява неразделна част от цикъла на стратегическо регионално планиране. Тя има за цел не само да констатира нивото на постигане на залегналите цели, приоритети и мерки в стратегическия документ, но и да послужи като коректив на цялостния процес на развитие и управление на областта. Тази външна и независима оценка дава една добра основа за качествено планиране и последващо надграждане, както и препоръки за последващо актуализиране на ОСР на област Русе за периода до 2020 г.

Продуктът от реализацията на дейността ще подобри процеса на разработване на местни и регионални стратегически документи, които ще действат през следващия програмен период.

Чрез заключителните оценки се прави рекапитулация на цялостната реализация на политиката/програмата, на получените резултати и осъществените въздействия. Те имат за цел да установят как са използвани обществените ресурси, каква е ефикасността на извършените интервенции, в каква степен са постигнати предвидените цели. Анализират се факторите за постигнатия успех или провал, устойчивостта на резултатите и въздействията на политиката/програмата. Правят се обобщени изводи, които могат да бъдат валидни и при реализацията на други сходни политики или програми.

Оценката на въздействията е изключително сложен процес. Външните мониторинг и оценка се извършват от независими от Областна администрация – Русе, експерти на други юридически лица. По този начин се осигурява по-голяма степен на обективност, независимост, откритост и прозрачност на процеса на оценяване и неговите резултати.

За постигането на целите на последващата оценка и с оглед на нормативните разпоредби са изпълнени следните задачи:

- Представяне на резултатите от наблюдението и мониторинга на ОСР 2005-2013 г.;
- Извършена оценка на степента на постигане на целите и устойчивостта на резултатите на ОСР на област Русе 2005-2013 г.;
- Извършена оценка на общото въздействие на ОСР на област Русе 2005-2013 г.;
- Извършена оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси на ОСР на област Русе 2005-2013 г.;

- Представени изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

При изготвянето на последващата оценка Изпълнителят е взел предвид и съблюдавал изискванията на Закона за регионалното развитие и на Правилника за неговото прилагане и е координирал разработването на последващата оценка с Възложителя (Областна администрация Русе).

Основните критерии, които са използвани при последващата оценка, са критериите за ***приложимост, обоснованост, ефективност, ефикасност, полезност, икономичност, въздействие и устойчивост***.

Провеждането на съгласувана политика за регионално и местно развитие ще бъде от изключително значение за управлението на регионалното развитие в бъдещите периоди. На тази база се предоставя възможност за извършване на сравнителен анализ и оценка за развитието на областта през отделните етапи на регионално развитие.

II. ФАЗИ, ПОДХОДИ И МЕТОДИ НА ПРОВЕЖДАНЕ НА ОЦЕНКАТА

Изготвянето на оценката преминава през следните ***последователни фази***:

1. Идентифициране на проблемната ситуация. Разбирането на проблемната ситуация включва идентифицирането на липсващото знание, което оценката може да предостави. Тук Изпълнителят е избрал методика от оценителни въпроси, по които да извърши оценката. На нейна база са идентифицирани информационните празноти, които следва да се запълнят, като се събере информация и се подложи на анализ. Крайният продукт – Докладът с оценката - ще съдейства при разработването на политиката за местно и регионално развитие, формулирането на определени коригиращи решения, планиране на последващи действия и др.;

2. Анализ на заинтересованите страни. Чрез идентифициране на оценителните въпроси се установява липсващо знание и се преминава към втората фаза на оценката – анализ на заинтересованите лица, организации и институции. От прецизното идентифициране и анализ на заинтересованите страни и от прилагането на най-подходящата стратегия за обхващането и включването им в процеса на оценката на политиката зависи и тяхната ефективност.

3. Подготовка на оценката. Следваща стъпка от подготовката на оценката е определянето на заинтересованите страни и групите, чието мнение трябва да бъде отчетено.

4. Събиране на данни. Тук се включва събирането на първична и вторична информация чрез различни методи. След като са идентифицирани проблемните области, екипът, изготвил Последващата оценка, съставя въпросници до ангажираните институции за наби-

ране на входяща информация за аналитичната част. По този начин се набавя необходимата статистическа, фактологическа и финансова информация за оценките на общото въздействие, степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите и ефективността и ефикасността на използваните ресурси.

През тази фаза са ***проучени*** основно следните общински, регионални, областни, национални и европейски ***документи***:

- Методически указания за разработване на национална стратегия за регионално развитие (2012-2022 г.), регионални планове за развитие на районите ниво 2 (2014-2020 г.), областни стратегии за развитие (2014-2020 г.), общински планове за развитие (2014-2020 г.); 2011 г. МРРБ;

- Методика за изготвяне на междинна оценка на областна стратегия за развитие, 2009 г. МРРБ;

- Методически указания на Министерство на регионалното развитие и благоустройство за актуализация на действащите стратегии и планове за регионално и местно развитие – 2009 г.;

- Стратегия „Европа 2020" на ЕС;

- Териториален дневен ред на ЕС 2020;

- Регламентите на ЕС за инструментите и правилата за финансиране на политиката за сближаване през периода 2014-2020 г.;

- Стратегическа рамка на Европейската комисия за периода 2014-2020 г.;

- Национална програма за развитие: България 2020;

- Национална концепция за пространствено развитие 2012-2025 г.;

- Проекти на и официално приети оперативни програми за периода 2014-2020 г.;

- Национална стратегия за регионално развитие на България за периода 2012-2022 г.;

- Регионален план за развитие на СЦР за периода 2007-2013 г.;

- Регионален план за развитие на СЦР за периода 2014-2020 г.;

- Областна стратегия за развитие на област Русе за периода 2014-2020 г.;

- Областна стратегия за развитие на област Русе за периода 2005-2015 г.;

- Актуализиран документ на Областна стратегия за развитие на област Русе за периода 2008-2015 г.;

- Междинна оценка на Областна стратегия за развитие на област Русе за периода до 2015 г.;

- Общински план за развитие на община Русе за периода 2007-2013 г.
- Планове, програми и стратегии на област Русе с хоризонт до 2013 г.;
- Справки, годишни доклади и отчети на Областна администрация Русе.

Други използвани ***източници на информация*** са както следва:

- ИСУН – Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България;
- Официални данни и статистическа информация от НСИ, ОДЗ – Русе, РИОСВ – Русе и други;
- Нормативни и поднормативни актове;
- Интернет сайтове и портали: Област Русе, НСИ, АЗ, ОПОС, ОПАК, ОПРР, ОПРЧР, ОПРКБИ, ПРСР и други.

5. Анализ и интерпретация на информацията. Тук се включват дейностите по същинското оценяване на показателите. През тази фаза е извършено обобщаване, анализ и оценка на събраните данни, факти и информация. Изготвена е последващата оценка на ОСР, резултатите от която са описани в настоящия документ. За оценката на общото въздействие са сравнени заложените показатели в ОСР и тези в европейските, националните, регионалните и областните стратегии, планове и програми. За отразяване на резултатите е приложен графичния метод. За отговор на възникналите въпроси е потърсено съдействието на Областна администрация – Русе. Направените допълнения, коментари и бележки от страна на администрацията са взети под внимание и са включени в Последващата оценка.

6. Вграждане на резултатите в политиката за местно и регионално развитие. Тук се включват дейностите по представяне на конкретни изводи и препоръки.

При изготвянето на оценката са използвани следните ***подходи и методи***:

- **Системен подход** – базов методологически подход, използван в стратегическото планиране. Съгласно него територията на областта се разглежда като система, т.е. като цялостна съвкупност от компоненти, които при определени условия действат като едно цяло, т.е. осигурява се устойчиво развитие. От гледна точка на системния подход, стратегията се вижда като формиране на определени условия и подходи на действие, като следствие от които се осъществява безпроблемно функциониране на системата;
- **Аналитичен подход –** съдържанието на същия е в групирането на данните по определени критерии, чрез които се изразява същността на фактите, отразяващи факторите и ресурсите, определящи развитието и функционирането на определен обект;
- ***Логически подход –*** всяка система функционира въз основа на определени зависимости и алгоритми, т.е. притежава своя логика. Съответно логическият подход пред-

полага разкриването на тези взаимовръзки и зависимости. Знанието за тях дава възможност да се структурират условията и подходите на въздействие;

- **Сравнителен подход –** сравнението между аналогични обекти дава ново знание, чрез което да се разкрият същностни черти на разглежданата система;

- **Проучване –** преглеждане на документи, информация и данни от различни източници;

- **Анализ и синтез –** анализира се базовата входяща информация и данни, като се обобщават резултатите за нивото на въздействие на изпълнение на ОСР;

- **Графичен метод** – търси **се** илюстриране на данни, факти, тенденции чрез геометрически изображения на функционални зависимости с помощта на линии на равнината.

Изпълнителят е извършил оценката на база на надеждни статистически, фактологически и финансови данни от официални източници.

В структурно отношение оценката е извършена на базата на ***основните оценителни въпроси и препоръки***, застъпени в ***Методика за изготвяне на междинна оценка на областна стратегия за развитие, 2009 г. МРРБ***, тъй като не са издавани други конкретни насоки за извършване на последваща оценка. С оглед на разликите при изготвяне на междинна и последваща оценка са настъпили и промени в оценителните въпроси, като някои от тях не са изследвани, а други са добавени от Изпълнителя. Отделните тематични раздели следват структурата на Областната стратегия за развитие на област Русе 2005-2013 г.

Последващата оценка на изпълнението на ОСР е първи документ от този порядък за област Русе, поради настъпилите съществени промени в методологията на планиране, по време на подготовката и членството на България в Европейския съюз, приемането и въвеждането на концепцията за стратегическо управление и програмен подход, обвързани с интеграционните перспективи, политиката на кохезия и идеите на регионалистиката.

III. УПРАВЛЕНИЕ, МОНИТОРИНГ И НАБЛЮДЕНИЕ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ

В обобщение са представени резултатите от управлението, наблюдението и оценките на ОСР 2005-2013 г. и на съпътстващите я документи.

1. Междинна оценка на Областната стратегия за развитие на област Русе 2005-2013

Съгласно чл. 33, ал. 1 от ЗРР се извършва междинна оценка. Изискването е спазено и в Областна администрация е изготвена Междинна оценка, която проследява изпълнението на ОСР за периода 2005-2010 г. включително. В обобщение от нея са направени следните изводи:

- Въпреки забавените темпове на растеж поради глобалната икономическа криза, област Русе запазва тенденцията на динамично развиваща се, утвърждавайки разкрития си потенциал за развитие;

- Дори в условията на криза, икономиката на областта е устойчива, с тенденция за ръст през 2010-2011 г. През периода 2010 – 2013 г. БВП/глава от населението в област Русе бележи устойчив ръст, макар и с неголеми темпове: от 6872 лв./човек през 2010 г. до 8903 лв. през 2013 г. (по данни на НСИ). Сравнено с националните стойности, русенският БВП/глава от населението се доближава все повече до средната стойност на БВП/глава от населението за България и през 2013 г. достига 84% от националното ниво[2].

Спадът на разходите в ДМА, вкл. и на ПЧИ през периода 2007 – 2010 г. е преустановен, през 2011 и 2012 г. е налице известен ръст (напр. 422 млн. лв. за 2012 г.), но все още далече от пиковите стойности през 2007 (739 млн. лв.). Значителен ръст на разходите за ДМА се наблюдава в аграрния сектор с открояващи се стойности през 2011 г.[3]

- С изключение на екологичните параметри[4] и безработицата[5], всички други показатели са с положителни тенденции/прогнози: БВП, БДС и БВП/глава от населението са в унисон с тенденциите на национално и регионално ниво, като БВП макар и слабо, повишава текущия си обем и през 2012 г. достига 1,929 млрд.лв. при стойност през 2007 г. от 1,587 млрд.лв. Най-голям дял в структурата на БДС заема сектор „Услуги“. Коефициентът на безработица в област Русе достига 12,9 % през 2012 г. (при 11,6% през 2011 г.) като през 2013 г. бележи лек спад до 12,5%;

- БВП, приходите от продажби, доходите се изменят в положителна посока през периода 2010 – 2013 г. като устойчивото засега подобрение е със сравнително неголеми темпове;

- Показателите за изграденост на транспортно-комуникационните и ВиК мрежи се характеризират с положителни изменения. Новоизградената ВиК мрежа бележи върхови стойности през 2009 г. (5043 м), а през следващите години се изграждат средно около 1000 – 1100 м годишно. Реконструираната ВиК мрежа бележи спад през 2010 – 2011 г.,

---

[2] Източник: НСИ. http://nsi.bg/bg/content/11422/%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82-%D1%80%D1% 83%D1%81%D0%B5

[3] Източник: Оценка АДИОСР 2013

[4] Замърсяването на въздуха и шума.

[5] Сред най-ниските в Европа, увеличена по време на кризата само с 0,47% до 3% , при средно за страната – 5% увеличение.

но през 2012 и 2013 г. се увеличава няколкократно и показателят е 20894 м за 2013 г. Откроява се увеличението на инвестициите в транспортната инфраструктура, които нарастват през 2012 и 2013 г.;

- Бизнес инфраструктурата, включваща достъпът до транспортни мрежи, енергоснабдяване, ВиК не бележи съществени изменения.

- Достъпът до социални услуги и жилищна задоволеност не бележи осезаеми изменения, но се забелязват някои малки подобрения в стойностите на показателите „Легла в болничните заведения", „Лекари на 10000 души население", „Достъп до интернет", „Жилищни сгради (бр.)", „Жилища (бр.)"[6];

- Показателите за енергийна ефективност и ползване на ИКТ не се характеризират с големи разлики през разглеждания период като в сектор „Услуги" се наблюдава леко намаление на енергопотреблението; в секторите „Транспорт" и „Индустрия" има леки колебания, които не влияят на общата тенденция[7].

- Междурегионалните и междуобластните различия се задълбочават. Русе изпълнява добре ролята си на регионален „двигател". За да изпълни и ролята си на балансьор в регионалното и националното пространство, Русенска област следва да се ангажира и с изнасяне на функции за укрепване на малките градове и населени места в региона с конкурентна среда и условия за живот;

- Основен проблем: Неконтролираното механично обезлюдяване на Русе (отрицателен коеф. на естествен прираст за периода 2010 – 2013 г. около -8‰), комбинирано със средни за страната нива на безработица (около 12%), благодарение на традиционни трудоемки производства и обслужване (предимно търговско), е симптом/тенденция към формиране на слабо конкурентна трудово-икономическа среда. Тенденция, обратна на желаната;

- Стратегическият пакет на ОСР е адекватен на актуалните нужди и потенциали на областта. Проблемите са „инвентаризирани" и в подкрепа на ОСР, към тях са насочени секторни стратегии и програми на общинско/областно ниво (инженерна инфраструктура, екология, енергийна ефективност, социални услуги);

- Промените в социално-икономическия контекст не налагат преструктуриране на стратегическите цели и приоритети на ОСР'2008. Формалните изисквания на ЗРР налагат съкращаване на плановия период до 2013г.;

- Оценката на изпълнението на целите е задоволителна (не е възможно да бъде количествена поради отсъствието на индикатори с изходни и целеви стойности). Относително най-слабо е изпълнението по Приоритет 1 – „Инвестиране в иновации, нови технологии и развитие на човешките ресурси в съответствие със стратегическите потреб-

[6] Източник: НСИ. http://nsi.bg/bg/content/11422/%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82-%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B5

[7] Източник: НСИ. Устойчиво развитие, http://nsi.bg/bg/

ности на областната икономика". Основната причина е в отсъствието на двата основни фактора, заложени при планирането – динамично-развиваща се научно-развойна база и завръщане на „мозъци" от чужбина. „Силно ограничен напредък" е отчетен и в МО на аналогичната ос в НСРР. Независимо от по-високата степен на изпълнение по другите два приоритета: 2.„Пълноценно използване на конкурентните предимства на област Русе за осигуряване на устойчиво развитие на районите"; и 3.„Повишаване качеството на живот на населението при изравняване на социално-икономическите стандарти между областния център и изостаналите райони на област Русе", заради голямата разлика между остойностени потребности и налични/прогнозируеми ресурси, реализацията на много от специфичните цели ще се пренесе в следващия планов период (2014 – 2020). Това с особена сила важи за ВиК сектора, където в началото на плановиия период изпълняемостта се характеризира с ниски нива, но през втората половина до 2013 г. повечето от инфраструктурните проекти, свързани с изграждане и рехабилитация на ВиК мрежи и финансирани от ОП „Околна среда" се отличават с пълна усвояемост[8]. Важна е констатацията, че е постигнато осезателно/необратимо движение към постигане на целите. Приоритет 4.„Интензивно сътрудничество в рамките на СЦПР и на регионите на ЕС за решаване на общи социално-икономически проблеми" и 5.„Повишаване на институционалния капацитет, приобщаване на бизнеса и гражданския сектор към управлението на регионалното и местното развитие"са с добра степен на изпълнение;

- Оценката на вътрешната съгласуваност на ОСР е много добра. Съответствието с по-високите нива (NUTS 2 и национално) е доказано в самата ОСР. Съпоставена с новата стратегия „Европа 2020", ОСР не покрива третия й приоритет – „приобщаващ растеж", насочен към борба с бедността чрез висока заетост. Конкретните цели на „Европа 2020" и поетите национални ангажименти по тях, следва да залегнат в допълнен / актуализиран вариант на ОСР на област Русе;

- Оценката на координацията на ОСР е много добра. Процесът на планиране е коректен. Йерархичната съподчиненост и съответствието със сродните стратегически документи са в синхрон. Координацията със секторни политики и програми е на добро ниво. В допълнение, регионалното планиране в областта е интегрирано с устройственото. На този фон, само отсъствието на мониторинг и незадоволителното партньорство с общините в областта са мотив за понижена оценка;

- Административният капацитет на публичните институции (вкл. централни органи, областната администрация и община) е значително повишен[9]. Така най-важната предпоставка за ефективна координация и изпълнение на ОСР е осигурена, независимо, че темата „административен капацитет" е включена на твърде ниско йерархично ниво в

[8]По данни от Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България. http://umispublic.government.bg/About.aspx

[9] Чрез изпълнение на няколко проекта по ОПАК и ОП „Техническа помощ" на стойност 994 466 лв.

стратегическия пакет на ОСР[10]. Значимостта на този аспект е мотив той да се изведе до нова приоритетна ос в допълнен/актуализиран вариант на ОСР на област Русе.

2. Последваща оценка на Общинските планове за развитие на осемте общини в област Русе 2007-2013 г.

В територията на област Русе е включена територията на осем общини – Русе, Иваново, Ветово, Борово, Бяла, Две могили, Сливо поле и Ценово, съгласно чл. 2, ал. 2 от Закона за административно-териториалното устройство на Република България.

- Обособяването на Община Русе като Район за икономически растеж (РИР) по смисъла на Закона за регионално развитие (ЗРР Гл.2, Чл.7) е ключовият фактор за развитието на общината през периода 2005-2013. Съгласно ЗРР районите за целенасочено въздействие (и по- конкретно районите за икономически растеж) са териториалната основа за провеждането на държавна политика за регионално развитие чрез система от мерки (финансово осигуряване), насочени към постигане устойчив ръст на социално-икономическото развитие. За да бъде обособена Община Русе като РИР, тя трябва да отговаря едновременно на поне две трети от определени икономически критерии и показатели. Според данни от ОПР на Община Русе 2005-2013 год. тя отговаря в пълна степен на 5 от показателите, а по показател No4 "Средногодишен темп на нарастване на работната заплата" плътно се доближава до праговата стойност и може да се приеме, че на настоящия етап я покрива. По останалите показатели общината не отговаря на критериите за Район за икономически растеж. Особено голяма е разликата при показател No 1 "Нетни приходи от продажби на един жител", по който общината изостава с 14.1 % от средната стойност за страната, както и при показател No 3 "Равнище на средната работна заплата", където изостава с 10.34% от праговата стойност. Данните за Русе по тези два показателя очертават основния проблем на Общината през периода 2005-2013: това е недостатъчно високата производителност на местната икономика и все още ниското заплащане на труда.

- Икономиката на Община Бяла се определя основно от следните отрасли: промишленост, селско стопанство, строителство, търговия, услуги и транспорт. От прегледа на икономическия потенциал може да се твърди, че в Община Бяла функционират предприятия произвеждащи качествена и в голямата си част отговаряща на европейските стандарти продукция със стремеж за непрекъснато обновяване и внедряване на нова съвременна техника и високоефективни технологии. Поне на този етап техният капацитет не е напълно достатъчен за постигане на трайна заетост, а и в определени специализирани производства и липсата на достатъчно подготвени кадри.

- По данни от приложената система от социално-икономически и демографски показатели на Наредбата за районите за целенасочено въздействие /обнародвана в края на 2004 г., община Ветово се определя като район в индустриален упадък и изостанал сел-

[10] Приоритетна ос 3, Специфична цел 3, Мярка 2: Изграждане на административен капацитет и подобряване качеството на административните услуги

ски район. В област Русе в райони със специфични проблеми и приоритети, попадат 5 общини – Две могили, Иваново, Сливо поле, Ценово и Ветово. Тези общини са с преобладаващ селски начин на живот, специализация в развитието на селското и горско стопанство, характеризират се с ниска степен на развитие на икономическата база, високо равнище на безработица, ниски доходи на населението и обезлюдяване.

- По географско местоположение и по голяма част от социално-икономическите си характеристики община Борово също попада в групата гранични райони за целенасочено въздействие. Тя се характеризира с гранично местоположение, ниско ниво на социално-икономическо развитие, изселвания, слабо изградена техническа инфраструктура. Нейното развитие следва да бъде стимулирано чрез подобряване на траспортната достъпност, икономическо активизиране и повишаване на заетостта. Основен инструмент на регионалната политика тук е развитието на трансграничното сътрудничество, чрез което се реализират ползи за общото развитие на Община Борово по линия на транспортната и социалната инфраструктура, икономическото развитие, в т.ч. развитие на туризъм, подобряването на уменията на работната сила и нейното интегриране към пазара на труда, повишаване привлекателността на района за нови инвестиции и качество на живота в тях.

Изводите и резултатите от изготвената Последваща оценка на Общинските планове за развитие на осемте общини за периода 2005-2013 г. са неизменна част от изготвянето на настоящия документ. В обобщение основните изводи са следните:

- Оценката на изпълнението на приоритетите и целите е задоволителна;

- Относително най-слабо е изпълнението по П5 „Повишаване на институционалния капацитет, приобщаване на бизнеса и гражданския сектор към управлението на регионалното и местното развитие" и П4 „Интензивно сътрудничество в рамките на СЦПР и на регионите на ЕС за решаване на общи социално-икономически проблеми";

- Макар и с реализирани проекти за периода, постигнатото по П1 „Инвестиране в иновации, нови технологии и развитие на човешките ресурси в съответствие със стратегическите потребности на областната икономика" и П3 „Повишаване качеството на живот на населението при изравняване на социално-икономическите стандарти между областния център и изостаналите райони на област Русе" е далеч от желаното;

- Независимо от по-високата степен на изпълнение по П2 „Пълноценно използване на конкурентните предимства на област Русе за осигуряване на устойчиво развитие на районите", далеч от покриване на средните критерии са резултатите и на осемте общини;

- Посоката на движение е положителна към постигане на всички стратегически цели и приоритети на ОПР Русе 2007-2013 г.

- Русе отстоява позиция на динамично развиваща се община. В кризата само Община Русе съхранява минимална позитивна тенденция на икономически ръст.

- С изключение на отрицателните екологични параметри и безработицата, всички други показатели са със запазващи се положителни тенденции;
- Неравенствата се задълбочават (по всички основни показатели, с изключение на безработицата);
- Въпреки заложените мерки, механичното обезлюдяване на осемте общини продължава;
- Привличащият фактор – екологично чиста среда и ниски нива на битова престъпност и криминогенни фактори.
- Нежелана тенденция - формиране на слабо конкурентна трудово-икономическа среда;
- Административен капацитет – трайно запазени ниски показатели, слаба предпоставка за ефективна координация и изпълнение на новия ОПР;
- Проектите на Община Русе показват амбициозно поставена цел за покриване на адекватен административен капацитет – например, създаването на Областен информационен център по проект с бенефициент Община Русе с общ бюджет от 628 372 лв.;
- Вътрешната съгласуваност на ОПР - задоволителна;
- Съответствията с по-високите нива - описани в самите планове;
- ОПР на осемте общини не покриват в най-голяма степен третия приоритет на „Европа 2020" – „приобщаващ растеж";
- Препоръка – мерки срещу бедността чрез осигуряване на заетост – в новите ОПР;
- Координацията на ОПР е задоволителна;
- Йерархичната съподчиненост и съответствие със сродни стратегически документи – добра;
- Координацията със секторните политики и програми на общините е задоволителна;
- Регионалното планиране в общините е интегрирано с устройственото;
- Отсъствие на мониторинг и партньорства – основен мотив за понижена оценка.
- Мониторингът е най-слабото звено на старите общински планове. Индикаторите са без всякакви стойности. Ежегодни мониторингови доклади не са изготвяни. Няма и актуализации.

3. Мониторинг и наблюдение на Областната стратегия за развитие на област Русе 2005-2013 г.

Мониторингът и наблюдението на изпълнението на ОСР е в правомощията на Областния управител чрез Областната администрация и Областния съвет за развитие съгласно ЗРР.

Документът е приет с Решение на заседание на Областната група за стратегическо планиране (ОГСП) от 23 март 2006 г. и е актуализиран през 2011 г. (Протокол № 1/29 юни 2011 г.)

Съгласно ЗРР наблюдението върху изпълнението на приоритетите и целите на стратегията се осъществява чрез изготвяне на междинна оценка и междинен доклад на изпълнението и последваща оценка и окончателен доклад на изпълнението.

Изготвена е междинна оценка, която включва следните основни елементи съгласно ЗРР и ППЗРР: оценка на първоначалните резултати от изпълнението; оценка на степента на постигане на съответните цели; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; изводи и препоръки за актуализация на съответния документ.

IV. ИНФОРМАЦИЯ, ПУБЛИЧНОСТ И ПАРТНЬОРСТВО НА ОСР НА ОБЛАСТ РУСЕ 2005-2013 Г.

Основен принцип за провеждане на държавната политика за регионално развитие е принципът за партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на процесите на планиране, програмиране, финансиране, наблюдение и оценка.

За прилагане ***принципите на партньорството, информираността, публичността и прозрачността в Област Русе са предприети редица мерки с цел по-ефективно управление на публичните средства/ресурси; повишаване на отговорността и подобряване на условията за прилагането на принципите за открито управление.***

Периодично са провеждани публични обсъждания на важни за развитието на областта стратегически документи.

Основен източник за ***информираност на обществото, публичност и прозрачност, е официалната уебстраница на Област Русе*** - *http://www.ruse.bg/,* в която се публикуват редовно документи за публично обсъждане и приети нормативни актове, стратегии и планове. Основен недостатък през оценявания период на действие е липсата на своевременно публикуване на Областната стратегия за развитие на област Русе 2005-2013 г. и нейната актуализация на сайта

На интернет-страницата на областта е публикувана и информация за изпълняваните проекти, както и за документите, изготвени в резултат от тяхното изпълнение. В процеса на изпълнение на проектните дейности, в зависимост от изискванията на финансиращата програма, се осъществяват задължителни мерки за информация и публичност като пресконференции, разпространение на рекламни материали, поставяне на билбордове, табели и други.

В обобщение, може да се каже, че принципите на информираност, публичност и партньорство се прилагат частично на всеки етап от разработването, изпълнението, наблюдението и оценката на Областната стратегия за развитие.

V. ОЦЕНКА НА СТЕПЕНТА НА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ И УСТОЙЧИВОСТТА НА РЕЗУЛТАТИТЕ

Оценката на степента за постигане на целите и устойчивостта на резултатите е извършена на база приетата стратегическа рамка и следва изпълнението по приоритети и специфични цели, заложени в ОСР на област Русе 2005-2013 г. В документа е формулирана визията за развитие: „С енергично и ефективно управление, за изпълнението на набелязаните цели и приобщаването на всички научни, професионални, бизнес- и граждански структури, а чрез тях и на всички жители на ***област Русе***, тя ***ще се превърне в динамично развиващ се и просперираш европейски регион по поречието на р. Дунав с ефективна икономика, хармонична жизнена среда и условия за пълноценна изява на личността.”***

Главната стратегическа цел на периода до 2015 г. е постигането на устойчиво и балансирано развитие на област Русе, а ***специфичните цели*** са:

- Ускорено развитие на стратегическите за областта икономически направления чрез внедряване на иновационни технологии и инвестиции в човешките ресурси;
- Намаляване на вътрешнообластните различия от типа “център-периферия”, основно чрез подобряване на инфраструктурата и икономическата среда в изостаналите райони;
- Пълноценно използване на потенциала за сътрудничество в рамките на плановия и трансграничния регион и за сътрудничество между регионите на ЕС.

Формулирани са пет приоритета: „Инвестиране в иновации, нови технологии и развитие на човешките ресурси в съответствие със стратегическите потребности на областната икономика”; „Пълноценно използване на конкурентните предимства на област Русе за осигуряване на устойчиво развитие на районите”; „Повишаване качеството на живот на населението при изравняване на социално-икономическите стандарти между областния център и изостаналите райони на област Русе”; „Интензивно сътрудничество в рамките на СЦПР и на регионите на ЕС за решаване на общи социално-икономически проблеми”; „Повишаване на институционалния капацитет, приобщаване на бизнеса и гражданския сектор към управлението на регионалното и местното развитие”.

Определени са общо 20 специфични мерки, изпълнението на които води до постигане на целите.

Следва да се има предвид обстоятелството, че в ОСР няма посочени, количествено измерими индикатори относно очакваната степен на въздействие и постигане на резултатите по цели и приоритети към края на 2013 г. Единствено като индикатор могат да послужат планираните средства в бюджета за всеки от предвидените приоритети и конкретното им изпълнение. Оценката на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите е извършена на база съотношението между планирано финансово изпълнение и реално изпълнение в съответствие с реализираните проекти и дейности на територията на осемте общини на област Русе от всички заинтересовани страни към 31.12.2013 г.

Оценителят е приложил в работата си следната методика за качествена оценка на количествено измеримите показатели:

Таблица 1. Методика за качествена оценка на количествени показатели

Процентно съотношение изпълнение (в %)	Качествена оценка на изпълнението
0 (неизпълнение)	лошо изпълнение
от 0 до 25	незадоволително изпълнение
от 26 до 50	задоволително изпълнение
от 51 до 75	добро изпълнение
от 76 до 100	много добро изпълнение
над 100 (преизпълнение)	отлично изпълнение (над очакванията)

1. Оценителен въпрос V.1. Каква е степента на постигане на Приоритет 1?

Приоритет 1. „Инвестиране в иновации, нови технологии и развитие на човешките ресурси в съответствие със стратегическите потребности на областната икономика". Ако се разгледа периода 2007 – 2013 г., то оценката може да достигне много добро ниво, тъй като финансовото изпълнение на договорените средства по проекти от оперативните програми достига средна стойност от 87,5%, като най-висока е усвояемостта при инфраструктурните проекти от ОП „Околна среда" (113%), а най-ниска при проектите от ОП „Конкурентоспособност" (53%)[11]. Приоритетът съдържа следните специфични цели след актуализацията:

1.1. Ускорено развитие на стратегическите за областта икономически направления чрез внедряване на иновациионни технологии и инвестиции в човешките ресурси;
1.2. Намаляване на вътрешнообластните различия от типа "център-периферия", основно чрез подобряване на инфраструктурата и икономическата среда в изостаналите райони;

[11] По данни от Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България. http://umispublic.government.bg/About.aspx

1.3. Пълноценно използване на потенциала за сътрудничество в рамките на плановия и трансграничния регион и за сътрудничество между регионите на ЕС.

В този смисъл в област Русе се използват традициите в областта на научната и приложната дейност и кадровия потенциал на русенските висши учебни заведения за фундаментални научни изследвания, за развойна, внедрителска и консултантска дейност.

Основната цел за периода 2007 – 2013 г. се постига на добро ниво, като ресурсът се използва за конкретните нужди и стратегическите потребности на областната икономика, като финансирането на научноприложните дейности се осигурява от приходи по договори, продажба на научноизследователски продукти, инвестиции по програми на ЕС, национално и местно целево финансиране.

Осъществява се известно преодоляване на констатираната през предходния период тенденция на спад в привлечения финансов ресурс по линия на научноизследователската дейност на Русенския университет, което се обяснява най-вече с приобщаване на неговата дейност към реалните потребности на икономиката.

През периода се развива на задоволително ниво информационното обслужване на бизнеса. Във всички селски общини на област Русе се създават възможности за:

- обработка на документи в агробизнеса;
- "on line"- комуникации и консултации с Областната служба за съвети в земеделието и Областната дирекция "Земеделие и гори";
- предоставяне на информация за стандартите в ЕС;
- изграждане на "Виртуален пазар през WEB за земеделска продукция" за маркетиране на продуктите на земеделските производители от СЦПР на Европейския пазар.

Изпълнението на тези задачи е реализирано чрез следните дейности: изграждане на комуникационни връзки; внедряване на необходимия софтуер за документооборот и специализирани системи за управление на агробизнеса; изграждане на информационна система за връзка със службите за съвети в земеделието и дирекциите "Земеделие и гори"; създаване, допълване и предоставяне на база данни със специализирани документи и формуляри за стандартите на ЕС; внедряване на WEB базирана система за реализация.

Генералната цел за подкрепа на русенския бизнес се осъществява чрез модернизиране на базовата инфраструктура посредством изграждане на индустриални зони и създаване на високотехнологичн бизнес инкубатор. В началото на периода 2005 – 2013 г. в областния център Русе започва структурирането и обособяването на Индустриална зона, където стартира изграждането на бизнес и техническа инфраструктура.

Необходимостта от изграждането на високотехнологичен бизнес инкубатор в областния център е идентифицирана в предходния период, както и наличието на подходящи условия за създаването му. Извършена е подготовка за неговото създаване и са осъществени етапи от неговата реализация.

Основната цел ВТБИ е: да бъде стимулирано развитието на малките и средни предприятия (МСП) с технологична насоченост, като се осигури подходяща инфраструктура и услуги за желаещите да стартират нов бизнес и за развиващите се високотехнологични МСП. ВТБИ следва да насърчи развитието на високотехнологичните малки и средни предприятия и тези, които разработват новаторски продукти, а чрез тях и развитието технологично-ориентирания сектор с подходяща инфраструктура и спомагателни услуги. Русенският университет (като най-старото техническо извънстолично висше училище) има необходимия научен потенциал и подходяща материална база в границите на университетския кампус да осигури стартирането на тази важна за профила на областната икономика бизнес структура.

Степента на постигане на Приоритет 1 е на добро ниво на изпълнение.

Основните изпълнени проекти и тези в процес на реализация към 31.12.2013 г. са насочени към:

- технологична модернизация в малки и средни предприятия;
- технологична модернизация в големи предприятия;
- покриване на международно признати стандарти;
- енергийна ефективност и зелена икономика;
- подкрепа за развитието на клъстерите в България;
- развитие на приложните изследвания в изследователските организации в България;
- подкрепа за научноизследователската и развойна дейност на българските предприятия;
- внедряване на иновации в предприятията;
- подкрепа за внедряване в производство на иновативни продукти, процеси и предоставяне на иновативни услуги;
- създаване на нови и укрепване на съществуващи офиси за технологичен трансфер;
- развитие на стартиращи иновативни предприятия чрез подкрепа за внедряване на иновативни продукти, процеси и услуги;
- разработване на иновации от стартиращи предприятия.

От изпълнението на задачата ***„Подготовка на земеделския бизнес и собствениците на земя и МСП за въвеждането и прилагането на европейски стандарти"*** зависи привеждането на земеделското производство в Русенска област и преработката на продукцията към изискванията на Общата селскостопанска политика на ЕС в областта на земеделието, както и преминаването на регионалната икономика към условията за реализация на пазарите на Общността.

Някои отрасли и сектори на русенската икономика ориентираха с бързи темпове продукцията си към пазарите на ЕС, което до голяма степен доказва добра степен на готовност, на която разчита русенският бизнес.

Сериозни затруднения изпълнението на мярката среща в областта на земеделското производство и реализирането на продукцията му на пазарите на ЕС. Частично преодоляване на тези затруднения през първия етап на стратегическия период 2005-2015 г. е осъществено чрез прилагане на няколко областни програми за информиране на земеделските производители за механизмите и пазарните режими на Общата селскостопанска политика на ЕС; за постигнатите договорености по преговорната глава "Земеделие"; за подготовка на земеделските стопани за въвеждането на европейските стандарти за директни плащания и стимулиране на земеделското производство.

Една от съществените причини за изоставането на селските райони в област Русе е липсващата инфраструктура за подкрепа на предприемачеството - съпътстващи услуги, пазарни и структури за подкрепа на бизнеса в аграрния сектор, туризма и производството на стоки и услуги, квалификационни услуги за стартиране на бизнес, фондове, осигуряващи финансов ресурс за начинаещи предприемачи.

През стратегическия период изпълнението на задачата ***„Създаване на инфраструктура за подкрепа на предприемачеството в изостаналите райони на областта"*** е на задоволително ниво. Има изпълнени проекти, свързани с развитие на услуги за насърчаване на предприемачеството, приоритетно в селските райони, където липсва такава поддържаща инфраструктура чрез изграждането на агробизнес инкубатори за консултации, обучение, административни и други бизнес услуги на ангажираните в аграрния сектор, в производството и търговията със стоки и услуги.

За периода 2005 – 2013 г. изпълнението на задачите, описани в мярка ***„Развитие на алтернативно и биологично земеделие в област Русе"*** е на добро ниво. Осъществени са проекти за насърчаване развитието на биологичното земеделие в областта чрез поетапно въвеждане на експериментални практики за отглеждане на биологично чисти продукти върху обособени масиви или парцели, заети със зърнени култури, овошки и зеленчуци; създадени са ферми за компостиране на органични отпадъци с червен калифорнийски червей и за превръщането им в ценни биоторове с многостранно приложение.

Хоризонталната мярка, осъществима за всички райони на област Русе ***„Прилагане на Европейската система за непрекъснато обучение и адаптиране на професионалното образование към настоящите и бъдещите потребности на областната икономика"*** е изпълнена на добро ниво.

Показва се тенденция на запазване на общите нива на безработица в областта и особено в селските райони, постигана основно чрез:

- подобряване на икономическата среда;
- повишаване на качествените характеристики на работната сила.

През периода спрямо рисковите групи на пазара на труда (продължително безработни, младежи, жени), както и спрямо безработните в селските райони са прилагани специализирани програми и мерки, включващи стратегически, а не палиативни решения – образователни модули за осигуряване на подходящи нива за базисна квалификация на хората без образование; квалификация, свързана със стратегически за местната икономика потребности; развитие на нови по съдържание и форми обучения, които се базират на европейския принцип на обучение през целия живот.

В селските райони на област Русе са прилагани образователно-квалификационни политики, свързани с развитието на умения на свободната и заетата в аграрния сектор работна сила в областта на алтернативното и биологичното земеделие, на съвременните селскостопански технологии; на агропредприемачеството.

Особено внимание е обърнато на насърчаване развитието на частния сектор в русенското образование, на разнообразяването и осъвременяването на образователните и обучителните форми (вечерно, дистанционно и др.), както и на оптимизирането на образователно-квалификационната мрежа, с цел да бъде осигурен обхватът и на населението от селските райони, където е особено ниско качеството образованието на свободната и заетата работна сила. Важна задоволително решена задача през периода е изграждането на нови структури за квалификационни, бизнес и административни услуги, насърчаващи предприемачеството в селските райони.

2. Оценителен въпрос V.2. Каква е степента на постигане на Приоритет 2?

Приоритет 2. „Пълноценно използване на конкурентните предимства на област Русе за осигуряване на устойчиво развитие на районите" е с финансово изпълнение на договорените по проекти от оперативните програми средства от 108% (сто и осем) за период 2007-2013 г., което според методиката може да се определи като отлично. Тук следва да се има предвид, че през разглеждания период 2007 – 2013 г. са сключени и действат проекти, чиито разплащания са започнали през 2014 и 2015 г. и техните разплатени суми не са взети предвид в настоящия анализ. Финансовото изпълнение на проектите не може да се сравни с определени планови стойности, тъй като в ОСР 2005 –

2015 не са конкретизирани бюджетни рамки за всеки приоритет. Приоритет 2 съдържа следните цели:

2.1. Насърчаване на сътрудничеството между фирмите от приоритетните за русенската икономика сектори и осигуряване на подкрепа за изграждането на клъстъри;
2.2. Осигуряване на условия за възстановяване на традиционни за русенското земеделие подотрасли и дейности;
2.3. Ефективно използване на почвените и водни ресурси на областта;
2.4. Пълноценно използване на културата като уникален ресурс на русенската икономика;
2.5. Ефективно оползотворяване на река Дунав като ресурс за развитие на круизен туризъм, водни спортове, рибовъдство и риболов.

По разглеждания приоритет някои от най-значимите изпълнени или в процес на изпълнение проекти към 31.12.2013 г. на следните обекти, разположени в област Русе са (Таблица 2):

Таблица 2. Изпълнени или в процес на изпълнение проекти към 31.12.2013 г. на обекти в област Русе по Приоритет 2

№	Място на изпълнение	Наименование на проект	Бенефициент	Обща Стойност	Изплатени	Оперативна програма
1	Обл. Русе	Социалните партньори – ключова роля за повишаване адаптивността на работната сила	Синдикален регионален съвет на Конфедерация на труда "Подкрепа" - Русе	72 844.92	72 842.94	Развитие на чов. ресурси
2	Русе	Речна академия	Професионална гимназия по речно корабостроене и корабоплаване	50 077.87	50 077.87	Развитие на чов. ресурси
3	Русе	Адаптиране на студентите от РУ „А. Кънчев" към реален производствен процес чрез провеждане на студентски практики във фирми	Русенски университет "Ангел Кънчев"	74 358.09	68 803.54	Развитие на чов. ресурси
4	Русе	Студентска адаптация за реализация на трудовия пазар (СТАРТ)	Русенски университет "Ангел Кънчев"	81 462.23	81 462.23	Развитие на чов. ресурси
5	Русе	Свободни пространства	Английска гимназия "Гео Милев" - Русе	43 966.29	43 956.88	Развитие на чов. ресурси
6	Русе	Деца и професионалисти - заедно по пътя на усъвършенстването	Фондация "Култура"	41 995.76	41 980.76	Развитие на чов. ресурси
7	Иваново	Техническа помощ за изработване на проект за изграждане на канализационна мрежа и пречиствателна станция за отпадъчни води, с. Щръклево, Община Иваново	Община Иваново	462 481.90	462 481.90	Околна среда

8	Русе	Техническа помощ за подготовка на инвестиционен проект „Изграждане на канализационна мрежа и ПСОВ на територията на град Мартен	Община Русе	327 423.28	327 423.28	Околна среда
9	Две могили	Подготовка на проект за подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води в град Две могили, област Русе	Община Две могили	1 372 628.71	1 802 378.71	Околна среда
10	Бяла	Подготовка на проект за подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води в град Бяла, област Русе	Община Бяла	683 139.63	890 389.64	Околна среда
11	Борово	Интегриран проект за управление на водите на територията на гр.Борово, община Борово	Община Борово	302 440.27	302 440.27	Околна среда
12	Иваново	Ломовете - Център за опазване на скалогнездещите птици	Дирекция на Природен парк Русенски Лом	931 647.58	931 647.58	Околна среда
13	Русе	Строителство, рехабилитация и модернизация на сградата на Русенската опера	Министерство на културата	772 207.38	772 207.38	Регионално развитие
14	Русе	Реконструкция, рехабилитация и оборудване на сградата на Оперно-филхармонично дружество - гр. Русе	Министерство на културата	750 042.51	742 424.27	Регионално развитие
15	Русе	"Аз, градът" Фестивал за съвременна градска култура	Община Русе	764 837.09	726 481.21	Регионално развитие
16	Русе	Възстановяване и социализация на Римска крепост „Сексагинта Приста”.	Министерство на културата	909 995.29	909 995.29	Регионално развитие
				7 641 548.80	8 226 993.75	
					108%	**спрямо Обща стойност**

Източник: Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България. http://umispublic.government.bg/About.aspx

Степента на изпълнимост на приоритета е свързана със стартирането в предходен период на първата инициатива за създаване на местна клъстърна асоциация на шиващките производители, с очакване за осигуряване между 8 - 10 000 работни места. Забавен е процесът на използване на съществуващите благоприятни условия (университет с подходящ профил) за изграждане на клъстърни структури и центрове за компетенции в областта на информационните и комуникационните технологии. ***Сътрудничеството между фирмите от приоритетните за русенската икономика сектори*** е базово за привличане на инвеститори, за доставяне на обучение на русенските ИКТ фирми, за

обединяване на производствените мощности и усилията на малките компании в привличане на по-големи поръчки. Забавя се прилагането на мярката в ИКТ сектора, посредством изграждането на високо технологичен бизнес инкубатор в областния център.

Относително слабо са осъществени предвидените в ОСР дейности, ускоряващи процеса за създаване на организации от агропроизводители в различни браншове на област Русе и регистрирането им, според изискванията на българското законодателство. Насърчаването на ***браншовите сдружения на русенските фермери*** се основава на планирани информационни кампании за формиране на мотивация чрез убеждението, че само чрез такива обединения се усвояват успешно европейските стимули за развитие на аграрния сектор.

През периода 2005–2013 г. на относително добро ниво се осъществява подпомагане на възстановяването на ***традиционни за русенското земеделие подотрасли*** и дейности, които са конкурентни предимства за област Русе в предишни времена като: производство на винено и десертно грозде; съчетаване на лозарството със селския туризъм чрез изпълнението на проекти по създаване на винарни, предлагащи традиционна продукция със защитени географски наименования от региона; ***овощарството*** при отглеждането на ябълки, праскови, кайсии, сливи, череши и вишни, като се създадат нови и рекултивирани трайни насаждения върху 1000 ха чрез инвестиционните програми на ДФ "Земеделие"; създаването на нови градини за черупкови плодове – орехи, бадеми, лешници по изисквания и параметри, поставени от ЕС с оглед усвояването на договорените субсидии – 120,75 евро на ха годишно; производство и използване на посадъчен материал произведен чрез тъканни култури "инвитро"; прилагане на нови методи на засаждане чрез окулант; създаване на интензивни градини по нови схеми на гъсто засаждане и нов сортов състав; отглеждането на пресни плодове и зеленчуци чрез развитие на борсовата и тържищна търговия и насърчаване на специализацията и производството на качествени продукти.

Незадоволителна оценка може да бъде поставена на управлението на процеса на поливното земеделие в областта и възстановяването му за да се осъществи така необходимата промяна във вида на земеделското производство.

За анализирания период, на добро ниво е представено е едно от най-специфичните конкурентни предимства на област Русе като ресурс, носещ добавена стойност за областната икономика – културните институции и техните постижения. Основания за това дава анализът на предходния период, в който се съдържат доказателства за преодоляването на ограниченията на прехода и за отварянето на ***русенската култура*** към европейските ценности и нови пространствени измерения. Много добра оценка заслужава изпълнението на приоритетните направления в този смисъл: създаване на подходяща среда за развитие на културното многообразие и улесняване на достъпа до културните ценности; активен маркетинг на русенския културен продукт; развитие на капацитета на работещите в сектора.

Изпълнението на мярката за стимулиране на ефективно рибовъдство е основана и на природните дадености, които област Русе притежава по отношение на поречията на реките Янтра, Лом, наличието на мощности, които могат да се преоборудват, за да се насочат към този вид производство. Задоволителна оценка може да бъде поставена на дейностите през периода: защита и развитие на водните ресурси; развитие на пазари за риба и рибни продукти; насърчаване на изграждането на консервиращи и преработвателни мощности. Те са поставени на основата да се развиват в съответствие с Общата селскостопанска политика на ЕС, която цели устойчиво развитие и стабилизиране на пазара. През периода 2005–2013 г. степента на изпълнение на водещата цел пред риболова, като хармонизирана с политиката на ЕС за сектора - преодоляване на ***дисбаланса между рибни ресурси и риболовен капацитет*** е постигната на задоволително ниво.

Добра оценка може да бъде дадена на развитието през 2005-2013 г. на ***круизния туризъм,*** който още в предходния период възстановява традиционни релации и обеми на туристопотока (с около 55 000 туристи ежегодно или с около 20% нарастване на туристопотока по линия на круизния туризъм). Изоставане има в изпълнението на проекти, свързани с: изграждане на туристическа инфраструктура в Крайбрежната зона на Русе, която да осигурява пакет от услуги (информационни, търговски, атракционни); разработване на туристически маршрути, които включват културно-историческите и природни забележителности на областта.

3. Оценителен въпрос V.3. Каква е степента на постигане на Приоритет 3?

Приоритет 3. „Повишаване качеството на живот на населението при изравняване на социално-икономическите стандарти между областния център и изостаналите райони на област Русе" е с финансово изпълнение на договорените по проекти от оперативните програми средства от 97% за период 2007-2013 г., което според методиката може да се определи като много добро. Тук следва да се има предвид, че през разглеждания период 2007–2013 г. са сключени и действат проекти, чиито разплащания са започнали през 2014 и 2015 г. и техните разплатени суми не са взети предвид в настоящия анализ. Финансовото изпълнение на проектите не може да се сравни с определени планови стойности, тъй като в ОСР 2005–2015 не са конкретизирани бюджетни рамки за всеки приоритет, а бюджета на стратегията е планиран с хоризонт 2015 г. Приоритетът съдържа следните специфични цели, които се припокриват с част от мерките в Приоритет 2:

3.1. Модернизиране на базовата инфраструктура в областта и подобряване на жизнената и околната среда;
3.2. Подобряване на качеството на комуникационно-информационните услуги на населението от областта;
3.3. Подобряване на качеството на образованието чрез повишаване квалификацията на преподавателските кадри и осъвременяването на материално-техническата база чрез публично-частно партньорство;

3.4. Генериране на нова заетост и осигуряване на здравословни условия на труд;
3.5. Повишаване на обхвата на населението и качеството на медицинското обслужване в малките населени места.

По разглеждания приоритет някои от най-значимите изпълнени или в процес на изпълнение проекти към 31.12.2013 г. на следните обекти (Таблица 3), разположени в област Русе са:

Таблица 3. Изпълнени или в процес на изпълнение проекти към 31.12.2013 г. на обекти в област Русе по Приоритет 3

№	Място на изпълнение	Наименование на проект	Бенефициент	Обща стойност	Изплатени	Оперативна програма
1	Иваново	Техническа помощ за изработване на проект за изграждане на канализационна мрежа и пречиствателна станция за отпадъчни води, с. Щръклево, Община Иваново	Община Иваново	462 481.90	462 481.90	Околна среда
2	Русе	Техническа помощ за подготовка на инвестиционен проект „Изграждане на канализационна мрежа и ПСОВ на територията на град Мартен"	Община Русе	327 423.28	327 423.28	Околна среда
3	Две могили	Подготовка на проект за подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води в град Две могили, област Русе	Община Две могили	1 372 628.71	1 802 378.71	Околна среда
4	Бяла	Подготовка на проект за подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води в град Бяла, област Русе	Община Бяла	683 139.63	890 389.64	Околна среда
5	Борово	Интегриран проект за управление на водите на територията на гр. Борово, община Борово	Община Борово	302 440.27	302 440.27	Околна среда
6	Русе	Подготовка на инвестиционен проект за закриване и рекултивация на съществуващо общинско депо за битови отпадъци на територията на община Русе	Община Русе	624 987.28	624 987.28	Околна среда
7	Сливо поле	Изработване на инвестиционен проект за закриване и рекултивация на съществуващо общинско депо за битови отпадъци в гр. Сливо поле	Община Сливо поле	61 520.00	61 520.00	Околна среда
8	Иваново	Ломовете - Център за опазване на скалогнездещите птици	Дирекция на Природен парк Русенски Лом	931 647.58	931 647.58	Околна среда

9	Русе	Строителство, рехабилитация и модернизация на сградата на Русенската опера	Министерство на културата	772 207.38	772 207.38	Регионално развитие
10	Русе	Реконструкция, рехабилитация и оборудване на сградата на Оперно-филхармонично дружество - гр. Русе	Министерство на културата	750 042.51	742 424.27	Регионално развитие
11	Русе	Въвеждане на мерки за енергийна ефективност в сградите на 7 училища на територията на град Русе	Община Русе	2 920 919.23	2 478 401.44	Регионално развитие
12	Русе	"Аз, градът" Фестивал за съвременна градска култура	Община Русе	764 837.09	726 481.21	Регионално развитие
13	Русе	Реконструкция, рехабилитация и модернизация на градска зона за отдих – Централна градска градина	Община Русе	8 682 902.69	7 854 296.23	Регионално развитие
14	Русе	Укрепване на свлачище по откос на бул. "Придунавски" - гр. Русе	Община Русе	890 014.63	867 123.12	Регионално развитие
15	Русе	Изработване на интегриран план за градско възстановяване и развитие на гр. Русе	Община Русе	913 989.31	868 289.84	Регионално развитие
16	Обл. Русе	Лот 20 Рехабилитация на път III-202 (I-2) Щръклево - Попово, на път III-2102 (II-21) Сливо поле – Черешово и на път III–5201 Новград – Пиперково, област Русе	Агенция "Пътна инфраструктура"	6 395 843.16	6 393 007.56	Регионално развитие
17	Русе	Възстановяване и социализация на Римска крепост „Сексагинта Приста"	Министерство на културата	909 995.29	909 995.29	Регионално развитие
18	Сливо поле	Внедряване на мерки за енергийна ефективност и обновяване на СОУ "Св. Паисий Хилендарски „ и ОДЗ "Мечо Пух" в гр. Сливо поле, и ОУ "Ив. Вазов"в с. Голямо Враново	Община Сливо поле	786 376.95	786 387.59	Регионално развитие
19	Ценово	Интегриран проект за ремонт на училищата и детските градини в община Ценово	Община Ценово	967 641.84	967 646.59	Регионално развитие
20	Русе	Качествено обучение чрез работа в колективи, работещи по европейски стандарти	Професионална гимназия по транспорт - гр. Русе	57 542.63	55 213.03	Развитие на чов. ресурси
21	Русе	Механизми за осигуряване качествено израстване на научните кадри (МОКИНК)	Русенски университет "Ангел Кънчев"	170 108.29	170 108.29	Развитие на чов. ресурси
22	Русе	Подкрепа за развитие на научните кадри в областта на инженерните научни изследвания и иновациите	Русенски университет "Ангел Кънчев"	690 571.82	690 571.82	Развитие на чов. ресурси
23	Русе	Здравословен труд	АЕМС 98 ООД	116 645.96	116 636.65	Развитие на чов. ресурси

24	Русе	"Подобряване на условията на труд в "Ромпетрол България" АД	Ромпетрол България - АД	175 956.72	140 765.38	Развитие на чов. ресурси
25	Русе	Осигуряване на безопасен труд и подобряване на условията на труд в "ДАР - 80" ООД	Дар – 80 - ООД	108 142.10	108 140.22	Развитие на чов. ресурси
26	Русе	Инициативи с грижа за работника (ИГРА)	ИВИ ЕМ ООД	103 000.63	102 992.59	Развитие на чов. ресурси
27	Русе	Подобряване условията на труд в Интериор - 46 ООД, чрез реконструкция на вентилационна система и обезопасяване на съществуващи обекти	Интериор - 46 ООД	76 844.17	76 839.47	Развитие на чов. ресурси
28	Русе	Безопасни условия на труд в "Дунарит" АД	Дунарит - АД	103 750.73	83 000.58	Развитие на чов. ресурси
29	Русе	Безопасен труд във "Фазан И" - ЕООД	Фазан И - ЕООД	160 487.24	160 483.09	Развитие на чов. ресурси
30	Русе	Подобряване условията на труд в Боряна ООД	"БОРЯНА" ООД	45 405.38	45 405.12	Развитие на чов. ресурси
31	Ветово	Подобряване на условията на труд в ЕТ Джевнер-Нермин Селим	ЕТ Джевнер - Нермин Селим	110 997.75	110 997.75	Развитие на чов. ресурси
32	Русе	Създаване на условия за безопасен труд във фирма „ЕЛ" - гр. Русе	ЕЛ - ЕООД	88 229.10	88 216.59	Развитие на чов. ресурси
33	Русе	Превенция за безопасност и здраве при работа във фирма Труд - АД гр. Русе	Труд - АД	132 116.25	132 107.18	Развитие на чов. ресурси
34	Русе	Повишаване на производителността на труда в Панда ЕООД чрез подобряване условията на труд в предприятието	Панда - ЕООД	80 395.37	80 383.08	Развитие на чов. ресурси
35	Русе	Подкрепа за безопасен труд	Креди – БГ ООД	56 953.95	56 951.16	Развитие на чов. ресурси
36	Русе	Здравето и безопасността на работниците - ключ за успеха на фирамата	Истър Инженеринг ООД гр. Русе	134 731.30	26 946.26	Развитие на чов. ресурси
37	Русе	Подобряване на условията на труд и безопасността на труда в "Изолат"- ООД	Изолат - ООД	67 967.20	67 967.20	Развитие на чов. ресурси
				32 000 885.32	31 083 254.64	
					97.1%	**спрямо Обща стойност**

Източник: Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България. http://umispublic.government.bg/About.aspx

Като основен недостатък на стратегията може да се посочи липсата на идентифициране на специфична цел, свързана с подобряване на спортните дейности, в резултат на подобряване на спортната инфраструктура, както и припокриване на някои подцели от цел *„3.1. Модернизиране на базовата инфраструктура в областта и подобряване на жизнената и околната среда" с цел 2.1. Насърчаване на сътрудничеството между фирмите от*

приоритетните за русенската икономика сектори и осигуряване на подкрепа за изграждането на клъстъри" на приоритет 2.

Комплексът от действия по тази мярка за периода 2005-2013 г. постига задоволително изпълнение на стратегическия областен приоритет - кохезия на изостаналите селските райони, както и покриването на условия и критерии, произтичащи от членството на България в ЕС в областта на опазването на околната среда.

Екологосъобразността през следващия период следва да бъде ***приоритетен критерий при оценката и избора на устройствените решения***, поради което устройствените мерки за опазване на околната среда по съдържание да бъдат съобразени с нормите по отношение: атмосферния въздух; водните ресурси; срещу вредното въздействие на шума; опазване на ценните природни дадености (вкл. опазване на ландшафта и цялостта на природната среда); охраната на защитените територии. Мерките по опазване на околната среда ще бъдат осъществявани предхождащо или успоредно с устройствените мерки.

В този смисъл е особено важно ***изграждането на транспортната, пътната и техническата инфраструктура в населените места на селските райони*** и като резултат - подобряването на екологичното им състояние.

През периода стратегическа цел в областта на развитието на водостопанската инфраструктура и модернизацията на водостопанската система за осигуряване на достатъчно количество качествена вода за населението и икономиката, повишаване качеството на услугите за водоснабдяване и канализация и възстановяване на напоителната система се оценяват като задоволителни. Предвидените дейности, свързани с: реконструкция на съществуващите и изграждане на нови канализационни системи; изграждане на пречиствателни съоръжения в градовете Русе, Бяла, Сливо поле и Борово; рехабилитация и модернизация на напоителната система са със средни стойности на изпълнение.

Чрез реконструкцията на съществуващите и изграждането на нови канализационни системи и пречиствателни съоръжения в градовете Русе, Бяла, Сливо поле и Борово е постигнато добро ниво на изпълнение на проектните решения.

По отношение на отчитане на ефикасността на новите ***градски пречиствателни станции*** може да се каже, че тя зависи от качествата на постъпващите в градските канализации индустриални отпадни води, поради което с контролни и инвестиционни действия се осигурява пречистването със собствени пречиствателни станции на основните стопански субекти - замърсители на реките Дунав и Лом и Янтра.

По отношение на изпълнението на въведена ***интегрирана система за управление на твърдите битови отпадъци,*** която включва: въвеждане в експлоатация на регионални депа за битови, строителни и опасни отпадъци; закриване на стари и нерегламентира-

ни сметища; извличане и оползотворяване на сметищен газ; преработка и рециклиране на отпадъците; въвеждане на разделно събиране на отпадъците може да бъде поставена добра оценка.

Изпълнението на мярката ***Подобряване на качеството на комуникационно-информационните услуги на населението*** се постигна през периода 2005 – 2013 г. чрез редица дейности, които освен към конкретните резултати на приоритета, са насочени и към постигане на стратегическата цел "намаляване на вътрешнообластните различия от типа "център-периферия". На добро ниво е изпълнението на изграждане на комуникационната инфраструктура на Информационна система, с цел осигуряване на условия за въвеждане на нови и съвременни технологии в пощенските услуги, приложните системи за внедряване на нови услуги, основани на електронен обмен и обработка на потоците информация, Интернет и пр. Приключена е модернизацията на съществуващите АТС и подмяната на аналоговите АТЦ с цифрови АТС, разширен е обхватът на телефонизацията и на оптичната мрежа в общините на областта. Всички населени места от област Русе са покрити от радио- и телевизионен сигнал.

Изпълнението на мярката ***подобряване на качеството на образованието чрез повишаване квалификацията на преподавателските кадри*** е на добро ниво. В началото на периода (2005-2007 г.) са извършени редица неотложни дейности, свързани с осъвременяването на материално-техническата база на русенското образование: построяване на нова учебна сграда за Професионалната гимназия по туризъм; решаване на проблема с отоплението и санирането на училищата; осигуряване на спортна база във всички русенски училища; модернизиране на санитарните възли; съвременно оборудване и компютъризация на кабинетите; осигуряване на храненето; изграждане на инфраструктура, съобразена с децата и младежите със специални нужди.

Мерките за осигуряване на непрекъсната квалификация на педагогическите кадри в системата на началното и средното образование могат да бъдат оценени като задоволителни. Установява се забавяне на структурната реформа в средното професионално образование по отношение на необходимата връзка с реалните и стратегическите потребности от специалисти за русенската икономика.

Предвидените редица дейности за създаване на необходимата взаимовръзка между висшите училища, управлението на регионалното развитие и русенската икономика, които са възложени от регионалните и местни власти (изследвания, разработки, квалификационни обучения на административния капацитет) за повишаване на ефективността на прилаганите политики в областта на регионалното развитие са на добро ниво. Забавя се равноправното интегриране на русенското образование в образователната политика на ЕС и изграждането на капацитет за усвояване на възможностите, които предлагат програмите на Общността в областта на образованието и обучението.

Изпълнението на мярката ***генериране на нова заетост и осигуряване на здравословни условия на труд*** е свързано с повишаването на растежа на русенската икономика, промяната в нейните качествени характеристики след 2007 г., с подобряването на икономическата среда, особено в изостаналите селски райони, както и с въвеждането и прилагането на европейските стандарти за здравословни условия на труд. Оценката й е добра, като тук благоприятно влияние оказват множеството успешно изпълнени от стопански и обществени организации проекти по ОП „Развитие на човешките ресурси“ за подобряване здравословните и безопасни условия на труд.

Очакванията, че през периода 2005–2013 г. на областния пазар на труда качествено ще се промени структурата на търсенето на работна сила, в съответствие с извършващите се промени в русенската икономика не са оправдани. Продължава досегашната тенденция на преобладаващо търсене на неквалифициран труд и това определя потребностите.

Затова и стратегическата цел пред политиката по заетостта през периода 2005–2013 г. е повишаване на икономическата активност и трудовия потенциал на населението в Област Русе за да се балансират неблагоприятните демографски тенденции и се осигури устойчив икономически растеж и по-добри условия на работа и живот. Постигането на целта преминава през два етапа, които се характеризират с различно съдържание на политическите мерки:

- Изпълнение на ангажиментите, поети в хода на преговорния процес за присъединяване към ЕС – 2005-2007. През този период областният пазар на труда изцяло се приравнява към средните показатели за страната. Оценката е задоволителна.

- Изпълнение на целите на Европейската стратегия по заетостта за етапа след 2007 г. се характеризира с интегриращи и кохезионните мерки, програми и дейности, които да осигурят в края на периода нарастване на икономическата активност на населението с най-малко 5 пункта, намаляване на равнището на безработицата трайно на ниво под 10% и осигуряване на участие на най-малко 25% от продължително безработните лица в активни мерки и програми. Оценката на изпълнението също е задоволителна.

Стратегическата цел пред здравеопазването на област Русе през периода ***да се подобрява здравето на населението чрез повишаване качеството и достъпа до здравните услуги***, което да доведе до подобряване качеството и до удължаване продължителността на живота се постига чрез различни дейности по основните приоритетни направления: развитие на инфраструктурата, институциите и човешкия капацитет в здравеопазването в област Русе с цел качествено извършване на здравните услуги; повишаване качеството на живот на пациентите с остри и хронични заболявания, чрез извършване на профилактика, диагностициране и лечение на основните и свързани с тях заболявания; усъвършенстване на съществуващите програми за грижи и лечение и включване на нови, съответстващи на потребностите. Оценката от прилагането на тази мярка е

задоволително, като и на дейностите, приоритетно насочени към преодоляване на ограниченията в предоставяне на медицински услуги на населението от изостаналите селски райони и малките населени места.

4. Оценителен въпрос V.4. Каква е степента на постигане на Приоритет 4?

Приоритет 4. „Интензивно сътрудничество в рамките на СЦПР и на регионите на ЕС за решаване на общи социално-икономически проблеми" е с финансово изпълнение на договорените проекти за трансгранично сътрудничество от 69% за период 2007-2013 г., което според методиката може да се определи като добро към края на 2013 г. Тук следва да се има предвид, че през разглеждания период 2007–2013 г. са сключени и действат проекти, чиито разплащания са започнали през 2014 и 2015 г. и техните разплатени суми не са взети предвид в настоящия анализ. Финансовото изпълнение на проектите не може да се сравни с определени планови стойности, тъй като в ОСР 2005 – 2015 не са конкретизирани бюджетни рамки за всеки приоритет. Приоритет 4 съдържа следните специфични цели:

4.1. Инициране на проекти с надобластно значение
4.2. Пълноценно използване на възможностите на ФАР-ТГС до 2007 г. и на Европейските програми за регионално сътрудничество след 2007 г. за преодоляване на изолацията на граничните райони.

По разглеждания приоритет са някои от най-значимите изпълнени или в процес на изпълнение проекти към 31.12.2013 г., финансирани по Програмата за трансгранично сътрудничество Румъния - България 2007-2013 на следните обекти, разположени в област Русе:

Таблица 4. Изпълнени или в процес на изпълнение проекти към 31.12.2013 г. по Програма трансгранично сътрудничество Румъния - България 2007-2013 по Приоритет 4

No.	Project title	START date	END date	Total project value EUR	Lead Partner/-Beneficiary	Partner / Beneficiary	Reimbursement Total Value €uro
1	Socio-economic condition and evaluation of the Romania-Bulgaria Cross-Border Area between 2009-2015	1.8.2009	31.12.2015	5 979 460.00	The Foundation for Democracy, Culture and Liberty, Calarasi Branch	Association of the Danube River Municipalities	1792587.08
2	"Roads' Management in the Giurgiu - Ruse cross-border region - a successful strategy"	17.9.2010	16.3.2012	1 444 203.60	County Council Giurgiu	District Administration of Ruse, University of Russe "Angel Kanchev" - Russe	1374953.39
3	Eco-force: Joint action for eco-responsible cross-border SMEs	1.6.2010	30.11.2011	371 931.40	Ruse Chamber of Commerce and Industry	Bulgarian-Romanian Chamber of Commerce and Industry	318554.71

4	Improvement of the capacity of the public administration in Ruse – Giurgiu Euroregion for better joint risk management, prevention and environmental protection	28.9.2010	27.3.2012	595 945.76	Municipality of Ruse	Municipality of Giurgiu	486508.66
5	Tour Net – Promotion of cross-border networking for development of a common Bulgarian Tourist Products	31.08.2010	29.2.2012	473 908.77	Business Support Centre for Small and Medium Enterprises - Ruse	Association Euroregion "Danubius"	330352.91
6	Innovative Online Projects Concepts - ProConcept	30.06.2010	29.12.2011	805 438.18	The center for consultancy and project management - Europroject	Ruse Chamber of Commerce and Industry	190553.22
7	INNOBRIDGE - Establishment of a cross – border business innovation network	01.09.2010	29.02.2012	296 681.00	Ruse Chamber of Commerce and Industry	Bulgarian-Romania Chamber of Commerce and Industry	229928.99
8	Cross border research and statistics center for small and medium sized enterprises - RESCENT	30.06.2010	29.12.2011	1 048 407.20	The center for consultancy and project management - Europroject	Ruse Chamber of Commerce and Industry	180563.92
9	Sport - a tool for upgrading the social and economic cross border cooperation	27.10.2010	26.07.2011	138 936.00	Oltenia Taekwondo Sports Club	Sports Club in Table Tennis "Danube", Ruse, SPORTS CLUB "AIKIKEN"	129384.58
10	Cross border initiative for cooperation between public schools from two municipalities in region Ruse-Giurgiu in creating sustainable partner relations for extracurricular activities with accent on sport and leisure of students from public schools	12.08.2010	11.08.2011	191 569.00	Tsenovo Municipality	Local Council of Kumana	157319.53
11	REHABILITING the access infrastructure for the development of the cross-border cooperation within the Giurgiu - Ruse area (R.O.A.D. GIURGIU-RUSE)	26.08.2010	25.12.2012	7 561 489.46	County Council Giurgiu	Slivo pole Municipality	5803266.72
12	Cross-border ecological corridor Ruse-Giurgiu	16.10.2010	15.04.2012	321 077.16	"Club Friends of Public's Park of Rusenski Lom" – Ruse, Bulgaria	The Municipality of Belene, ECOLINKS-GSUPROOS, RUSE	234399.09
13	Insuring an efficient management of the joint intervention in emergency situation in the Giurgiu-Rousse cross-border area	17.09.2010	16.03.2013	5 633 877.89	County Council Giurgiu	District Directorate of Ministry of Interior - Rousse	3869318.44

14	Common strategy to prevent the Danube's pollution technological risks with oil and oil products	06.09.2010	05.03.2012	562 601.18	National Research & Development Institute for Gas Turbines - COMOTI, Bucharest	University of Ruse Angel Kanchev	510581.38
15	ENHANCING THE OPERATIONAL TECHNICAL CAPACITIES FOR EMERGENCY SITUATIONS RESPONSE IN GIURGIU - ROUSSE CROSS-BORDER AREA	27.10.2010	26.04.2013	4 185 927.47	District directorate of the Ministry of Interior - Rousse	GIURGIU COUNTY COUNCIL	4163249.59
16	Bulgarian-Romanian Area Identities: A Neighbourhood Study (BRAINS)	12.07.2011	11.01.2013	986 856.16	Academy of Economic Studies Bucharest, through its branch BRIE-Giurgiu	"Angel Kanchev" University of Ruse, represented by BRIE-RUSE	630160.23
17	Eco-tourism: A perspective for development of two small cross-border communities	09.08.2011	27.02.2013	1 318 551.22	Municipality Vetovo	"Club Friends of Public's Park of Rusenski Lom" – Ruse, Bulgaria, Association "Young people with young ideas"	1151113.41
18	Euroregion Ruse-Giurgiu Operations - Integrated opportunity management through masterplanning	18.02.2011	17.08.2012	949 944.48	Municipality of Ruse	Municipality of Giurgiu	736223.34
19	Cross-Border University Network for Intercultural Communication	20.05.2011	19.11.2012	917 694.92	University of Veliko Turnovo St. Cyril and St. Methodius	University of Ruse "A. Kanchev", International Elias Canetti Society (IECS)	555538.64
20	Recovery of historical moments in the cross-border Municipalities Dve Mogili and Kalarasi and carrying out of presentations for the local public	30.09.2010	29.09.2011	223 356.40	Municipality of Dve Mogili	Municipality of Călăraşi, Romania	153225.25
21	Danube WATER integrated management	30.6.2012	29.7.2015	11 027 860.77	Ministry of Environment, Waters and Forests	MTITC - Executive Agency for Exploration and Maintenance of the Danube River	7639540.65
22	Common Strategy for Sustainable Territorial Development of the cross-border area Romania-Bulgaria	10.2.2012	9.8.2015	6 813 222.50	The Ministry of Regional Development and Public Administration	Human Resources Development Agency Ruse, Business Support Centre for Small and Medium Enterprises – Ruse, Agency for Sustainable Development and Eurointegration – Ecoregions	3271123.74

23	Improvement of Ruse – Giurgiu Euroregion's main transport infrastructure with pan-European transport corridor 9	14.07.2012	13.06.2015	6 790 140.63	Municipality of Ruse	Municipality of Ruse	6355683.52
24	Clean Access in Calarasi-Silistra cross-border area	5.4.2013	4.12.2015	1015176.58	National Research Institute for Electrical Engineering – Advanced Research ICPE-CA	Angel Kanchev University of Ruse	578698.89
25	Joint study regarding an electro-generator system powered by water turbine for cross-border ecological electrical transport system	20.07.2011	19.01.2013	618 417.79	COMOTI Romanian Research and Development Institute for Gas-Turbines	University of Rousse "Angel Kancev"	479294.6
26	"Integrated systems of monitoring and controlling wastewater, the quality and security of textile products commercialized in Romania and Bulgaria"	03.09.2011	02.03.2013	685265.71	The National Research & Development Institute for Textiles and Leather - ROMANIA (INCDTP)	Business Support Centre for Small and Medium Enterprises – Ruse, The Ruse Chamber of Commerce and Industry	335384.47
27	REACT - Integrated system for dynamic monitoring and warning for technological risks in Romania-Bulgaria cross-border area	08.07.2011	07.01.2013	983 908.67	Institutul National de Cercetare – Dezvoltare pentru Inginerie Electrica ICPE - CA	University of RUSE "ANGEL KANCHEV"	655785.76
28	Joint actions for the management of emergency situations in case of hydro-meteorological events and accidental water pollutions	28.07.2011	27.01.2014	4 717 915.25	GIURGIU COUNTY COUNCIL	Directorate Civil Protection – Ruse District	4043195.36
29	ECOLOGIC CROSS-BORDER OPERATIONS FOR A BUSINESS INTEGRATED ZONE – ECO BIZ	28.07.2011	27.01.2013	1 413 998.09	GIURGIU COUNTY COUNCIL	Business Support Centre for Small and Medium Enterprises – Ruse, University of Russe "A. Kanchev" - Ruse	510123.3
30	Biofuels – source of common sustainable development in the crossborder cooperation area	30.07.2011	29.01.2013	961 233.73	National Institute of Research and Development for Biological Sciences	University of Ruse "A. Kanchev ", Bulgarian-Romania Chamber of Commerce and Industry (BRCCI)	857089.4
31	Cross Border Cooperation Fairs – CBC Fairs	21.07.2011	20.01.2013	1 167 548.18	THE CENTER OF CONSULTANCY AND PROJECT MANAGEMENT – EUROPROJECT	Ruse Chamber of Commerce and Industry	759889.45

32	Support Actions to create New RDI partnerships in trans-border area in order to bring together Business and Research for accessing European Founds	12.07.2011	11.01.2013	540 382.47	National Research and Development Institute for Gas Turbines – COMOTI, Bucharest - Romania	University of RUSE "ANGEL KANCHEV"	417773.51
33	PROmotion of TOUrism through Flexible Business Support - PRO TOUR	5.8.2011	4.2.2013	452246.24	Association for Economic Development Svishtov	The Ruse Chamber oh Commerce and Industry	195657.96
34	Creation of a common cross-border portal for e-business – "e-Business Pages"	14.3.2013	13.9.2014	348469.17	Human Resources Development Agency Ruse	Business Support Ruse (BSC SME)	313404.94
35	Romanian - Bulgarian joint cooperation for a long-term and sustainable development of the young human resources in the field of the renewable energy technologies, in order to overcome the socio-cultural barrier and to open common opportunities for getting a job and their employment along the cross - border area	8.7.2011	7.1.2013	945837.18	National Institute for Research and Development in Electrical Engineering, ICPE-CA	University of RUSE "ANGEL KANCHEV", Association "Municipal Energy Agency - Rousse"	690601.8
36	Region Wide Education – Crossborder cooperation and networking for life-long learning in the region Calarasi- Silistra-Constanca	19.7.2011	18.1.2013	315069	REGIONAL TRAINING CENTRE FOR LOCAL PUBLIC ADMINISTRATION FORDOC	University of Ruse "Angel Kanchev" – Silistra Subsidiary	203686.89
37	Romanian - Bulgarian Services Centre for Microsystems and Nanotechnology	01.05.2013	30.10.2014	577 725.87	National Institute for Research and Development for Microtechnology - IMT Bucharest	Ruse University "Angel Kanchev", Ruse Chamber of Commerce and Industry	432509.68
38	Danube Spirit Port Communities	12.02.2013	11.02.2014	235 371.05	Constanta Art Museum	Ruse Art Gallery	103006.95
				73 617 646.13			50 840 233.95
							69.1%

Източник: Програма за трансгранично сътрудничество Румъния - България 2007-2013. http://www.cbcromaniabulgaria.eu/index.php?page=proiecte-lista

През периода, за разлика от предходния, голямо значение има ***степента на сътрудничество***, което областите от СЦПР могат да осъществят в полза на просперитета на областните икономики. Създаването на достатъчен капацитет от добре подготвени кадри, както и познаването на проблемите на плановия район като цяло, позволят да бъдат инициирани проекти с надобластно значение, способни да привлекат ресурс за решаване на социално-икономическите си проблеми. Особено значение в това отношение има изграждането на капацитет на ниво планов район, което стартира в началото на периода. Създаването на стратегическите и плановите документи на областите и

общините в СЦПР в началото на периода създава необходимите условия и предпоставки за иницииране на проекти с надобластно значение. Оценката на изпълнението е добра.

За област Русе е от важно значение използването на предимствата, които дава пограничното й географско разположение. Очевидно е, че тази позиция, която е причина за изоставането на областта при предходния режим, се превръща в предимство, от което регионалните и местни власти на бъдещия трансграничен европейски регион Русе-Гюргево се възползват. Благоприятно обстоятелство е натрупаният опит и създадените работни контакти на властите и НПО в предходния период 2000 – 2004 г., които усвояваха средства по Програма ФАР-ТГС за развитие на трасграничния регион. Акцент в дейностите през предприсъединителния период е укрепването и развитието на институционалния и капацитета на гражданския сектор, чрез които се привличат средства за преодоляване на изолацията на трансграничния регион и намирането на нови възможности за регионално развитие чрез програмите на ЕС за сътрудничество между регионите след 2007 г. В това отношение е на незадоволително ниво оценката за създадения капацитет на малките общини на област Русе, които до момента не са успели да създадат необходимите партньорства, да формират експертен потенциал, да развият потенциала на НПО-сектора си.

5. Оценителен въпрос V.5. Каква е степента на постигане на Приоритет 5?

Приоритет 5. „Повишаване на институционалния капацитет, приобщаване на бизнеса и гражданския сектор към управлението на регионалното и местното развитие" е с финансово изпълнение на договорените по проекти от оперативните програми средства от 100% (сто) за период 2007-2013 г., което според методиката може да се определи като много добро. Тук следва да се има предвид, че през разглеждания период 2007 – 2013 г. са сключени и действат проекти, чиито разплащания са започнали през 2014 и 2015 г. и техните разплатени суми не са взети предвид в настоящия анализ. Финансовото изпълнение на проектите не може да се сравни с определени планови стойности, тъй като в ОСР 2005–2015 не са конкретизирани бюджетни рамки за всеки приоритет. Особеност на Приоритет 5 е, че проектите по него обикновено се финансират от ОП „Административен капацитет" или „Техническа помощ" и безвъзмездната помощ е 100%, и че бюджетът на стратегията е планиран с хоризонт 2015 г. Приоритетът съдържа следните специфични цели:

5.1. Непрекъснато повишаване на информираността, образователното равнище и квалификацията на кадрите в общинските и областната администрация;

5.2. Насърчаване на активността на бизнеса и гражданския сектор за участие в процесите на формулиране и прилагане на политиката за социалноикономическо развитие на област Русе.

По разглеждания приоритет са някои от най-значимите изпълнени или в процес на изпълнение проекти към 31.12.2013 г. на следните обекти (Таблица 5), разположени в област Русе:

Таблица 5. Изпълнени или в процес на изпълнение проекти към 31.12.2013 г. на обекти в област Русе по Приоритет 5

№	Място на изпълнение	Наименование на проект	Бенефициент	Обща Стойност	Изплатени	Оперативна програма
1	Обл. Русе	Прозрачната и почтена администрация в област Русе - ефективен партньор на гражданското общество за устойчивото му европейско развитие	ЕКО ЖИВОТНОВЪДСТВО	191 239.00	191 239.00	Админ. Капацитет
2	Обл. Русе	Партньорство за просперитет	Община Две могили	174 855.13	174 855.13	Админ. Капацитет
3	Обл. Русе	ОБЛАСТЕН ИНФОРМАЦИОНЕН ЦЕНТЪР – РУСЕ	Община Русе	628 371.55	628 371.55	Техническа помощ
				994 465.68	**994 465.68**	
					100.0%	

Източник: Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България. http://umispublic.government.bg/About.aspx

В съответствие със стратегическия подход на националната политика за повишаване на административния капацитет, през периода 2005-2013 г. са планирани дейности, които да осигуряват непрекъснатото повишаване на образователно-квалификационното равнище на работещите в общинските и областната администрация. Акцентът е поставе върху формиране и развитие на експертния потенциал на малките общини.

Съобразно повишаване на ролята на администрациите в процеса на децентрализация и присъединяването на страната към ЕС са включени разнообразни форми за обучение на екипите, за които е ползван ресурсът на специализирани европейски, национални и областни обучаващи структури. Оценката на изпълнението на мярката е добра.

Създадените през предходния планов период добри практики за привличане на бизнеса и гражданския сектор в процесите на формулиране и прилагане на политиката за социално-икономическо развитие на област Русе следва да бъдат доразвити. Особено важно за целта е тези практики и контакти да бъдат формализирани, за да може капацитетът и експертният потенциал на гражданския сектор да бъде пълноценно ползван за оптимизиране на прилаганите политики. В този смисъл прилагането на европейския опит за информиране, консултиране и пряко участие на сектора като субект на политиката за регионално развитие в изпълнението, мониторинга и оценката на прилагането й може да бъде оценена като добра.

6. Оценителен въпрос V.4. Каква е устойчивостта на осъществените инвестиции?

По отношение на устойчивостта, отговорните институции на територията на област Русе се стремят в максимална степен да съхранят получените продукти от извършените интервенции, въпреки недостига на средства и проявата на неприемливи външни дейс-

твия, спрямо някои от обектите. Няма информация за несъхранени продукти, но нерядко се налага възстановяване на обекти или на части от тях. Цялостното запазване на резултатите, получени от проектните изпълнения, е задължение на бенефициентите и в повечето случаи е с времеви хоризонт минимум 3-5 години, съобразно изискванията на финансиращите програми.

Това не се отнася до капитализираните инвестиции в сграден фонд и придобиването на дълготрайни материални активи, за които резултатите са с дългосрочно съхранение. Първата категория се отнася до сгради за предоставяне на публични услуги, които след основен ремонт са модернизирани, а втората до новопостроени сгради. Погледнато през призмата на устойчивостта на резултатите, логично е въздействието да остане постоянно.

По отношение на градско развитие и възстановяване на градски зони в Русе е действала и JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas) - съвместна европейска инициатива на Европейската комисия и Европейската инвестиционна банка за подкрепа на устойчиви инвестиции в градските райони. Целта на JESSICA като финансов инструмент в България е да се създадат възможности за публичния и частния сектор за съвместни инвестиции в проекти за градско развитие и възстановяване на градски зони в седемте най-големи градове в България, в т.ч. и Русе. Финансирането по инициативата JESSICA се осъществява чрез подаване на проектни предложения към т.нар. Фондове за градско развитие. Общият финансов ресурс на фонда е близо 50 млн. лева, като 24,6 млн. лева са осигурени по линия на Оперативна програма „Регионално развитие" 2005-2013 чрез Холдинговия фонд по инициативата JESSICA, а 24,6 млн. лева са осигурени като съфинансиране от ФЛАГ. Фондът ще инвестира в проекти, които генерират недостатъчен приход, за да бъдат финансирани от пазара и имат висок обществен ефект. Финансирани са проекти до края на 2015.

VI. ОЦЕНКА НА ОБЩОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ

Оценката на общото въздействие е изготвена на база общите индикатори за въздействие в областта на регионалната политика за постигане на растеж и заетост, както и на базата на част от тези, включени в Част Г „Системата за мониторинг и оценка, информационно осигуряване" от областната стратегия за развитие, за които бяха открити актуални и надеждни статистически данни.

При изготвянето на тази оценка е необходимо да се вземат предвид някои ***обстоятелства и ограничения***. Основни ограничения са включването на индикатори, за които не може да се намери надеждна статистическа информация и липсата на базови и целеви стойности за очаквано въздействие на индикаторите за наблюдение и оценка на плана

по цели, приоритети и мерки, което затруднява крайната оценка на влиянието, което са оказали публичните средства върху общото въздействие на плана. В допълнение, за да се подпомогне реално подготовката за следващото програмиране, тази оценка трябва да е налице поне една година преди датата на приключване на действието на Областната стратегия за развитие. Според нормативната уредба в страната, оценката на общото въздействие като част от Последващата оценка е налице до една година след края на периода за програмиране, докато новият ОСР е необходимо да бъде изготвен шест месеца преди стартирането на новия планов период. Т.е. последващата оценка може да даде само препоръки относно бъдеща актуализация на ОСР на област Русе за 2014-2020 г. От друга страна, за да могат въздействията да получат осезаемо материално изражение, е необходимо да са изминали поне две-три години след края на периода на програмиране. В допълнение през 2015–2016 г. ще бъде налице и цялата статистическа информация, относно визирания период 2005-2013 г. Ограничение поставя и фактът, че все още липсва пълен набор от статистика на ниво област. Това затруднява изготвянето на оценката за общото въздействие, особено по отношение на индикаторите за околна среда спрямо глобалните екологични цели.

1. Оценителен въпрос VI.1. Каква е оценката на въздействието по отношение на индикаторите, съотносими към Приоритет 1?

За оценката на въздействието по отношение на индикаторите, съотносими към Приоритет 1 ***Инвестиране в иновации, нови технологии и развитие на човешките ресурси в съответствие със стратегическите потребности на областната икономика*** са изведени и одобрени от Областния съвет за развитие следните индикатори:

1. Тенденции в развитието на БВП и БДС в Област Русе.
2. Структура на БДС по икономически сектори в Област Русе.
3. Разходи за придобиване на ДМА и придобити ДМА по състав, икономически сектори и форми на собственост.
4. Инвестиционна активност в региона – динамика на ПЧИ.
5. Брой реализирани нощувки и размер на приходите от нощувки в Област Русе.
6. Наети лица по трудово и служебно правоотношение в Област Русе по икономически дейности.
7. Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение.
8. Динамика на равнището на безработица.
9. Инвестиции във В и К инфраструктурата на областта.
10. Качество на въздуха (базови показатели).
11. Отпадъци, депонирани на Регионално депо-Русе.
12. Разходи за опазване и възстановяване на околната среда.
13. Инвестиции в изграждане и основен ремонт на пътища.

При определяне на индикаторите за оценка на напредъка е съобразено спазването на следните принципи:

- възможност за отчетност и оценка изменението на параметрите;
- достоверност на данните;
- проследяване на времеви тенденции посредством динамичен ред.

Данните които са получени официално от Териториално статистическо бюро Русе, Областно пътно управление, Регионална инспекция за опазване на околната среда и водите, „В и К" ООД Русе и др. дават основание за представяне на тенденциите по наблюдаваните индикатори. (Таблица 6)

Русе е развиваща се в икономическо отношение област на България и в последната десятка сред развиващите се в ЕС. ***Брутният вътрешен продукт на глава от населението*** показва тенденция на увеличение и през 2013 г. достига 8 903лева, което е значително по-ниско от средните за страната 11 283лева. Нивата на ***брутната добавена стойност*** също се покачват, включително тази в секторите селско стопанство и услуги.

Таблица 6. Икономически индикатори на област Русе

Индикатори	Област Русе по години						Тенденция
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
БВП (млн. лв.)	1 748	1 704	1 906	2 000	2 054	-	↘↗
БВП на човек (лв.)	6 987	6 872	8 125	8 595	8 903	-	↘↗
БДС (млн. лв.)	1 502	1 477	1 665	1 726	1 768	-	↘↗
БДС - Селско стопанство (млн. лв.)	100	115	140	138	143	-	↗↘↗
БДС – Индустрия (млн. лв.)	561	413	561	617	626	-	↘↗
БДС – Услуги (млн. лв.)	841	950	963	971	999	-	↗
Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия с натрупване към 31.12. (хил. евро)	344 793.7	363 261.7	335 086.3	347 321.9	372 823.2	385 754.8	↗↘↗
Разходи за придобиване на ДМА, вкл. земя (хил. лв)	452 806	347 785	386 368	421 876	440 017	466 452	↘↗
Оборот (хил. лв.) *	4 547 313	4 618 375	5 359 684	5 764 845	6 238 659	6 487 687	↗
Произведена продукция (хил. лв.) *	2 865 224	2 767 881	3 116 160	3 287 592	3 612 812	3 971 031	↘↗
Добавена стойност по факторни разходи (хил. лв.) *	908 181	893 742	1 029 695	1 053 638	1 174 945	1 284 947	↘↗
Среден списъчен брой на наети лица по трудово и служебно правоотношение (брой)	77 174	70 957	70 693	70 007	70 612	69 431	↘↗↘
Средна годишна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение (лв.)	6 112	6 354	6 783	7 155	7 589	8 028	↗
Коефициент на икономическа активност - 15 - 64 навършени години (%)	68.3	66.5	65.6	66.4	66.0	63.5	↘↗↘

Коефициент на заетост – 15 - 64 навършени години (%)	64.5	62.0	58.0	57.8	57.7	56.6	
Коефициент на безработица (%)	5.4	6.8	11.6	12.9	12.5	10.8	
Относителен дял на предприятията с до 9 заети лица в общия брой предприятия за областта (%)	90.1	90.9	90.8	91.0	91.2	91.6	
Относителен дял на предприятията с 10-49 заети лица в общия брой предприятия за областта (%)	7.7	7.2	7.3	7.2	7.0	6.6	
Относителен дял на предприятията с 50-249 заети лица в общия брой предприятия за областта (%)	1.8	1.6	1.7	1.6	1.6	1.6	
Относителен дял на предприятията с повече от 250 заети лица в общия брой предприятия за областта (%)	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2	0.2	
Разходи за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) (хил. лв.)	3 635	3 494	5 095	3 293	5 647	6 000	
Персонал, зает с научноизследователска и развойна дейност (НИРД) (брой)	626	498	526	520	539	897	
Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	25.2	34.8	43.2	51.4	57.6	60.2	
Относителен дял на лицата на възраст между 16 и 74 години, използващи регулярно интернет (%)	52.3	41.5	41.4	53.5	54.5	60.1	

Източник: Национален статистически институт, 2015 г. (http://www.nsi.bg/)

По отношение на ***инвестиционната активност*** за периода 2009-2013 г. се наблюдава първоначално покачване на размера на преките чуждестранни инвестиции до 2010 г. след което спад през 2011 г. и леко покачване до 2014 г. Инвестициите в област Русе представляват 41,2% от тези в Северен централен планов район и 1,6% от тези в страната за 2013 г. През 2014 г. инвестициите в дълготрайни материални активи са се увеличили и 3%спрямо тези, регистрирани през 2008 година. ***Оборотът и произведената продукция на нефинансовите предприятия и добавената стойност по факторни разход***и за периода 2009-2013 г. следват тенденция на намаление до 2010 г., след което нарастват постепенно до 2014 г.

Средната годишна работна заплата нараства постепенно през периода и достига стойност от 8 028 лв. с 31% по-висока от тази за 2009 г., която е най-висока стойност в района, но най-ниска за страната като цяло. ***Средният списъчен брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение*** бележи трайна тенденция към намаляване през периода, като за 2013 г. е спаднал близо със 7750 броя. Въз основа на данните се забелязва и трайна негативна тенденция по отношение на показателите за ***коефициен-***

ти на икономическа активност и заетост, И за двата показателя стойността през 2009 г. е по-благоприятна от тази през 2014 г. Неблагоприятните тенденции относно заетостта се потвърждават и от рязкото покачване на ***коефициента на безработица*** от 5,4% през 2008 г. до 10,8% през 2013 г., въпреки че през 2012 г. има още по-неблагоприятна стойност от 12,9%.

Тенденциите по отношение на дела на ***малките и средни предприятия*** се запазват, като намалява делът на малките и средни предприятия, а се увеличава делът на микропредприятията. ***Разходите за научноизследователска и развойна дейност*** (НИРД) нарастват, както и броят на лицата, заети в тази сфера. Стойностите са под средните за страната, като близо възлизат на 10 242 хил. лв. за 2014 г.
По отношение на ***достъпността до Интернет*** и лицата, ползващи редовно Интернет се наблюдават колебаещи се тенденции през годините за периода 2009-2013 г., но стойностите за 2013 г. са с по-благоприятни от тези за 2009 г.

2. Оценителен въпрос VI.2. Каква е оценката на въздействието по отношение на индикаторите, съотносими към Приоритет 2?

За оценката на въздействието по отношение на индикаторите, съотносими към Приоритет 2: ***Пълноценно използване на конкурентните предимства на област Русе за осигуряване на устойчиво развитие на районите*** са включени индикатори, имащи отношение към инфраструктурното развитие на областта (виж Таблица 7), включително индикатори за опазването на околната среда, в т.ч. и тези, свързани с глобалните екологични цели.

Таблица 7. Инфраструктурни индикатори на област Русе

Индикатори	Област Русе по години						Тенденция
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Дължина на автомагистралите (км)	-	-	-	-	-	-	→
Дължина на първокласните пътища (км)	110	110	110	110	110	110	→
Дължина на второкласните пътища (км)	155	155	155	155	155	155	→
Дължина на третокласните пътища (км)	247	247	247	247	247	247	→
Дължина на железопътните линии (км)	155	155	155	155	155	155	→
Пречиствателни станции за отпадъчни води (%)	0.0	0.0	63.7	63.9	64.2	64.5	↗
Пречиствателни станции за отпадъчни води в т.ч. с поне вторично третиране (%)	0.0	0.0	63.7	63.9	64.2	64.5	↗
Население, свързано с обществена канализация без пречистване (%)	66.3	66.6	3.6	3.6	3.5	3.5	↗↘

Население, свързано с обществена канализация, общо (%)	66.3	66.6	67.3	67.5	67.7	68.0	↗
Население, свързано с обществено водоснабдяване (%)	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	max
Общо образувани битови отпадъци – (хил. т)	104	106	107	90	84	100	↗↘↗
Разходи за опазване и възстановяване на околната среда (хил. лв.)	19995	19210	20232	50764	41151	-	↗↘
Наличност на дълготрайните материални активи с екологично предназначение (ДМА-ЕП) (хил. лв.)	71987	62618	64676	113139	130801	143475	↘↗
Емисии на вредни вещества в атмосферата (т/кв. км)	-	304.4	304.4	225.1	208.3	208.26	↘

*Източник: Национален статистически институт, 2015 г. (*http://www.nsi.bg/*), Изпълнителната агенция по околна среда (ИАОС) (http://eea.government.bg/)*

Показателите по отношение на ***водоснабдяването и канализацията*** се подобряват за периода 2009-2013 г., съответно за водоснабдяване е достигнато 100%, а за обществена канализация 68%. Пречиствателните станции за отпадъчни води, при това с поне вторично третиране са започнали от нула и са достигнали 64,5%. Посочените данни показват и благоприятни величини за област Русе в сравнение с останалите области и средното ниво на показателите за страната към 2013 г. (През 2014 г. населението в България, живеещо в селища, свързани със селищни пречиствателни станции за отпадъчни води достига 56.8%, от които 54.8% - с поне вторично пречистване.).

Изпълнените проекти по отношение на подобряването на ***транспортната инфраструктура***, в частност изграждането на пътни връзки, възли и свързването им с първостепенни пътища, оказват въздействие не само за жителите на областта, но и са с макрорегионално и транснационално значение, въпреки че за периода няма разрастване на пътната мрежа и липсва автомагистрала на територията на област Русе.

От изследваните екологични индикатори се забелязва, че ***разходите за опазване и възстановяване на околната среда*** нарастват с бавни темпове до 2008 г., следва спад през 2009 - 2011 г, но постигната тогава стойност се увеличава повече от два пъти през 2012 г. и леко спада през 2013 г. Независимо от това, тя е значително по-висока от сумата, изразходвана през 2008. Наличността на ***дълготрайните материални активи с екологично предназначение*** бележи най-голяма стойност през 2013 г. с тенденция за нарастване през 2014 г, независимо, че най-ниските суми са през 2010 и 2011 г. – по-ниски спрямо тези от 2009 г. ***Емисиите на вредни вещества в атмосферата*** показват непрекъснат спад през периода 2009-2013 г. и тенденцията се запазва през 2014 г.

На фигура 1 е представена графика на динамиката на показателя „Разходи за опазване на околната среда“ за периода 2003-2013 г. за област Русе.

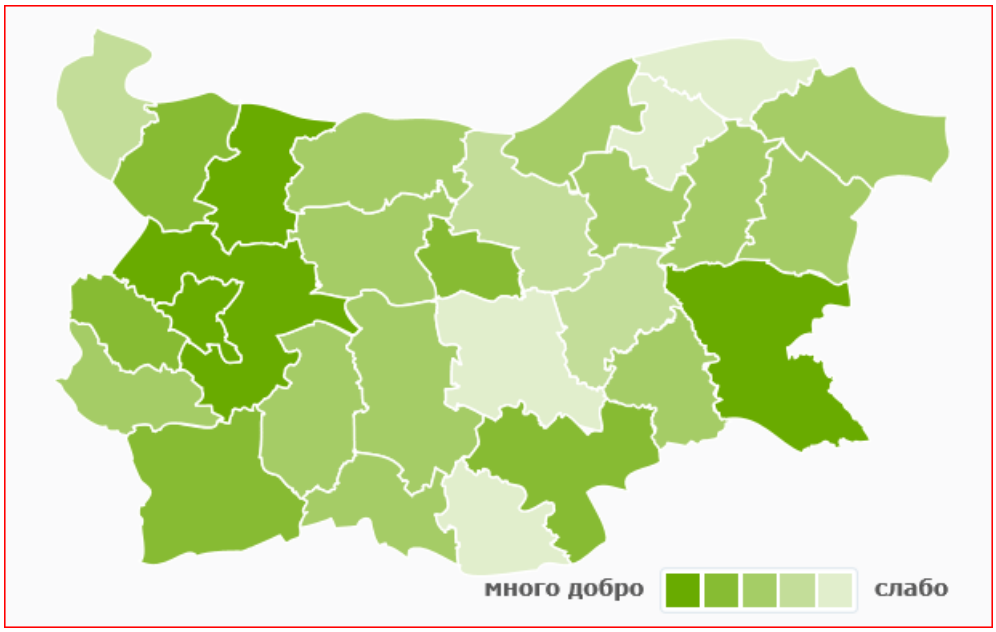

Фигура 1. Разходи за опазване на околната среда на човек от населението в област Русе (2013 - 178.40 лв.)

Фигура 2. Емисии на вредни вещества в атмосферата в област Русе (2013 - 208.26 т/км²)

В докладите на Институт за пазарна икономика (ИПИ) „Регионални профили: показатели за развитие за 2012 г., 2013 г. и 2014 г.“ с предмет сравнителен анализ на областите в България се изследват ключови индикатори за устойчиво регионално развитие на базата на статистически данни, представително анкетно проучване сред жители на областите и бизнесът. Оценката е извършена по скалата: 1 (много ниска оценка) - 5 (отлична оценка).

Фигура 3. Оценка на категорията „Околна среда“ във връзка с изследването на качеството на живот в България.
Източник: ttp://www.regionalprofiles.bg/bg/regions/ruse/

Оценката на нивото на развитие в категорията „Околна среда“ за област Русе е средно. Конкретните стойности на индикаторите, включени в категорията за 2013 г. са:

Дял на населението в селища с обществена канализация 67.73%; Емисии на вредни вещества в атмосферата - 208.26 тона/кв. км; *Дял* на населението в селища с обществена канализация, свързано с ПСОВ 64.19%; Събрани битови отпадъци на човек от обслужваното население 467.13 кг/човек/год.; Разходи за опазване на околната среда на човек от населението 178.40 *лв*.

Данните показват, че жителите на област Русе определят качеството на околната среда като средно през 2014 г., като се забелязва тенденция на намаление в оценката спрямо 2012 г. и 2013 г. (тогава тя е била добра), независимо, че преди този период е била незадоволителна. Оценката остава малко под средната за страната.

3. Оценителен въпрос VI.3. Каква е оценката на въздействието по отношение на индикаторите, съотносими към Приоритет 3

За оценката на въздействиетопоотношениенаиндикаторите, съотносими към Приоритет 3: ***Повишаване качеството на живот на населението при изравняване на социално-икономическите стандарти между областния център и изостаналите райони на област Русе*** поради разнообразните специфични цели в приоритета са включени индикатори, имащи отношение към жилищното, социалното и туристическото развитие на областта (виж Таблица 8) и по отношение на административната и бизнес среда (виж Таблица 10).

Таблица 8. Демографски, социални, жилищни и туристически индикатори на област Русе

Индикатори	Област Русе по години						Тен-денция
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Население към 31.12. - общо (брой)	249 144	246 670	233 767	231 580	229 784	227 685	↘
Население към 31.12. - мъже (брой)	120 740	119 647	113 905	112 921	112 130	111 102	↘
Население към 31.12. - жени (брой)	128 404	127 023	119 862	118 659	117 654	116 583	↘
Коефициент на естествен прираст (на 1 000 души от населението) - ‰	-6.0	-6.4	-8.1	-8.1	-8.0	-8.5	↘
Коефициент на детска смъртност (на 1 000 живородени деца) - ‰	5.7	10.1	9.7	7.9	7.0	8.5	↗↘↗
Коефициент на смъртност - общо (на 1 000 души от населението) - ‰	15.2	15.2	16.0	16.2	16.0	16.7	↗
Коефициент на смъртност - мъже (на 1 000 души от населението) - ‰	16.7	16.7	17.0	17.1	16.9	17.6	↗↘↗
Коефициент на смъртност - жени (на 1 000 души от населението) - ‰	13.8	13.8	15.0	15.4	15.2	15.8	↗
Среден списъчен брой на наети лица по трудово и служебно правоотношение (брой)	77 174	70 957	70 693	70 007	70 612	69 431	↘
Средна годишна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение (лв.)	6 112	6 354	6 783	7 155	7 589	8 028	↗
Коефициент на икономическа активност - 15 - 64 навършени години (%)	68.3	66.5	65.6	66.4	66.0	63.5	↘↗↘
Коефициент на заетост - 15 - 64 навършени години (%)	64.5	62.0	58.0	57.8	57.7	56.6	↘
Коефициент на безработица (%)	5.4	6.8	11.6	12.9	12.5	10.8	↗↘
Регистрирани в бюрата по труда безработни лица към 31.12. (брой)	11 116	10 570	10 093	10 588	10 995	8 976	↘
Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 навършени години с висше образование (%)	19.3	20.4	22.0	22.1	23.6	23.6	↗
Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 навършени години със средно образование (%)	58.1	58.8	58.0	60.1	57.3	56.8	↘
Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 навършени години с основно и по-ниско образование (%)	22.6	20.7	20.0	17.9	19.1	19.6	↘↗
Болнични заведения към 31.12. (брой)	13	13	11	9	9	9	↘

Легла в болничните заведения към 31.12. (брой)	1 636	1 562	1 514	1 504	1 632	1 638	
Лекари в лечебните и здравните заведения на 10 000 души от населението (брой)	29.5	30.5	31.7	32.4	33.4	32.7	
Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия с натрупване към 31.12. (хил. евро)	344 793.7	363 261.7	335 086.3	347 321.9	372 823.2	385 754.8	
Разходи за придобиване на ДМА (хил. лв.) [1)]	452 806	347 785	386 368	421 876	440 017	466 452	
Оборот (хил. лв.)*	4 547 313	4 618 375	5 359 684	5 764 845	6 238 659	6 487 687	
Произведена продукция (хил. лв.)*	2 865 224	2 767 881	3 116 160	3 287 592	3 612 812	3 971 031	
Добавена стойност по факторни разходи (хил. лв.)*	908 181	893 742	1 029 695	1 053 638	1 174 945	1 284 947	
Относителен дял на предприятията с до 9 заети лица в общия брой предприятия за областта (%)	90.1	90.9	90.8	91.0	91.2	91.6	
Относителен дял на предприятията с 10-49 заети лица в общия брой предприятия за областта (%)	7.7	7.2	7.3	7.2	7.0	6.6	
Относителен дял на предприятията с 50-249 заети лица в общия брой предприятия за областта (%)	1.8	1.6	1.7	1.6	1.6	1.6	
Относителен дял на предприятията с повече от 250 заети лица в общия брой предприятия за областта (%)	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2	0.2	
Дължина на автомагистралите (км)	-	-	-	-	-	-	
Дължина на първокласните пътища (км)	110	110	110	110	110	110	
Дължина на второкласните пътища (км)	155	155	155	155	155	155	
Дължина на третокласните пътища (км)	247	247	247	247	247	247	
Дължина на железопътните линии (км)	160	159	155	155	155	155	
Разходи за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) (хил. лв.)***	3 635	3 494	5 095	3 293	5 647	6 000	
Персонал, зает с научноизследователска и развойна дейност (НИРД) (брой)***	626	498	526	520	539	897	
Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	25.2	34.8	43.2	51.4	57.6	60.2	
Относителен дял на лицата на възраст между 16 и 74 години, използващи регулярно интернет (%)	52.3	41.5	41.4	53.5	54.5	60.1	
Жилищни сгради (брой)	67 245	67 288	64 658	64 704	64 755	64 810	
Жилища (брой)	125 703	126 243	124 843	124 998	125 153	125 345	

Средства за подслон (брой)	50	116	123	46	44	42	
Реализирани нощувки - общо (брой)	130 607	119 780	134 214	148 091	147 300	133 966	
Посещения в театри (брой)	-	96 513	111 238	103 407	118 741	130 221	
Посещения в музеи (хил. броя)	-	46	53	55	62	82	
Посещения в кина (хил. броя)	-	35	257	175	175	176	
Издадени книги - заглавия (брой)	-	49	74	119	71	114	

Източник: Национален статистически институт, 2015 г. (http://www.nsi.bg/)

Индикаторите по отношение на ***демографското развитие*** показват запазване до намаляване на населението в областта, което се дължи на флуктуации в миграционния прираст. Демографското развитие пряко оказва влияние и върху ***жилищното развитие*** – нарастване на броя на сградите и жилищата.

По отношение на ***образователното равнище*** на населението се наблюдава спад на дела на населението със средно, основно и по-ниско образование и нарастване на дела на населението с висше образование към 2013 г. спрямо началото на периода.
По отношение на ***здравеопазването*** по показател легла в болничните заведения се наблюдава положителна тенденция за 2013 г. спрямо данните за 2008 г., докато по отношение на показателя лекари в лечебните и здравните заведения на 10 000 души от населението се наблюдава едно относително постоянно ниво с тенденция към спад.

В сферата на ***културата,*** в съответствие с представените данни, се наблюдават най-високи стойности за 2013 г. по отношение на показателите за посещения в театри, музеи и кина. Книгоиздаването бележи растеж през изследваните години с тенденция на рязко нарастване през 2014 г.

По отношение на ***туристическите индикатори*** се наблюдава тенденция на нарастване до 2012 г. включително, (като се изключи 2010 г.), след което започва спад в броя на реализираните нощувки.

4. Оценителен въпрос VI.4. Каква е оценката на въздействието по отношение на индикаторите, съотносими към Приоритет 4

За оценката на въздействиетопоотношениенаиндикаторите, съотносими към Приоритет 4: ***Интензивно сътрудничество в рамките на СЦПР и на регионите на ЕС за решаване на общи социално-икономически проблеми*** са изведени индикатори според профила на регионите, съставен от ИПИ.

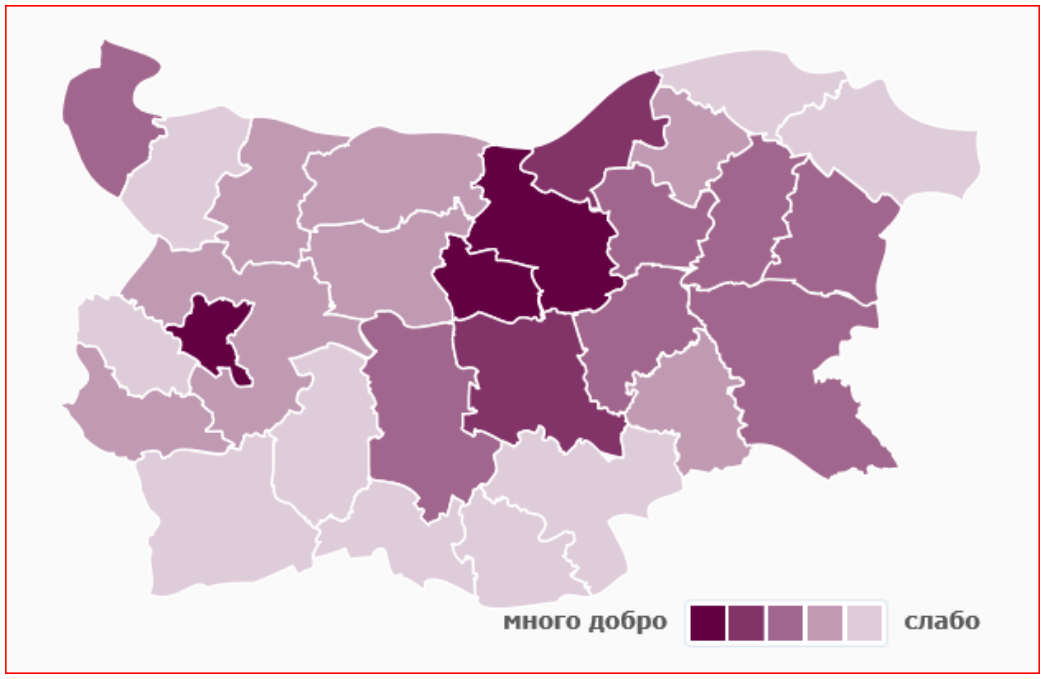
Таблица 9. Индикатори за оценка на напредъка на област Русе според профила на регионите

№	Индикатор	Напредък	Описание
1.	БВП и БДС	Положителен	Областта е във 2 група от 5 възможни с 8291 лв./човек.
2.	БДС	Положителен	Водещо място имат услугите, следвани от индустрията, всички компоненти на БДС нарастват.
3.	Р-ди ДМА и ПДМА	Положителен	Съотношението ПДМА/ РДМА регистрира положителни тенденции и през 2012 достига 94 %, а за услугите 104 %.
4.	ПЧИ	Положителен	Преодоляна е негативната тенденция през 2010 и през 2012 г. ПЧИ достигат 347,3 млн. евро.
5.	Нощувки	Положителен	Реализираните нощувки, в т.ч от чужденци нарастват като през 2012 г. достигат 148 хил. бр., а приходите 6,602 млн. лв. В общините Борово, Ветово, Две могили и Ценово не са реализирани нощувки.
6.	Наети лица	Ограничен	Броят на наетите лица спада, но е преодоляна засилената негативна тенденция и област Русе е във втора (от пет) група на национално ниво.
7.	СГРЗ	Положителен	СГРЗ нараства до 7155 х. лв., над СГРЗ за СЦР е област Русе и на втора позиция след област Габрово – 7399 лв.
8.	Безработица	Ограничен	Безработицата бележи увеличение, но е по-ниска от тази на СЦР, на второ място е област Русе в СЦР след Габрово и във втора (от пет) група на национално ниво.
9.	ВиК	Положителен	Стойностите на реконструираната водопроводна мрежа нарастват и през 2013 г. са близо 21 км.
10.	Въздух	Положителен	Само по отношение на ФПЧ има регистрирано превишаване на допустимата стойност.Предписани са и предприети мерки. Ремонт на основни пътни артерии, водно миене на улици и др.
11.	Регионално депо-Русе	Положителен	Всички събрани отпадъци (2012 и 2013 г.) са депонирани в регионално депо Русе, съответно 89 и 106 тона. Осигурено е 100 % обслужване на населението от системите за сметосъбиране.
12.	ООС	Положителен	ДМА-ЕП на областите В. Търново и Русе са основната част от ДМА-ЕП на СЦР. В област Русе те възлизат на 50764 хил. лв., с което тя се нарежда на второ място след област В. Търново – 51728 хил. лв.
13.	Изграждане и основен ремонт на пътищата в област Русе от РПМ	Положителен	Изразходваните за изграждане и основен ремонт на пътищата в област Русе от РПМ средства бележат положителен скок и от близо 4 млн. лв. през 2007 г. достигат до над 13 млн. лв. през 2012 г.

Източник: Изследване на Фондация „Институт за пазарна икономика" (ИПИ) за 2011,2012, 2013 г.

По отношение на социалното развитие, ИПИ изследва категориите „Демография“, „Образование“, „Здравеопазване“, „Сигурност и правосъдие“, „Околна среда“ и „Култура“. Пряка връзка с разглеждания приоритет имат образованието и здравеопазването, културата и сигурността. В тези категории за 2013 г. като добро е оценено нивото на културата и сигурността, докато останалите категории са оценени на средно ниво.

На фигура 4 е показана карта на културното развитие на България, на която се вижда, че за област Русе то е оценено като добро – по-високо от средното за страната.

Фигура 4. Оценка на категорията „Култура“ в изследването на социалното развитие на България.

Източник: http://www.regionalprofiles.bg/bg/categories/social-development/culture/

След изследването на Фондация „Институт за пазарна икономика” (ИПИ) са идентифицирани осем типа регионални профили, като за 2012 г. Русе е в категорията „Обещаващи тенденции за развитие“, през 2013 г. попада в групата с добро социално-икономическо състояние, заедно с Благоевград, Бургас, Варна и Пловдив, а през 2014 г. област Русе, заедно с област Габрово са с лошо демографско състояние и в същото време с най-добра инфраструктура.

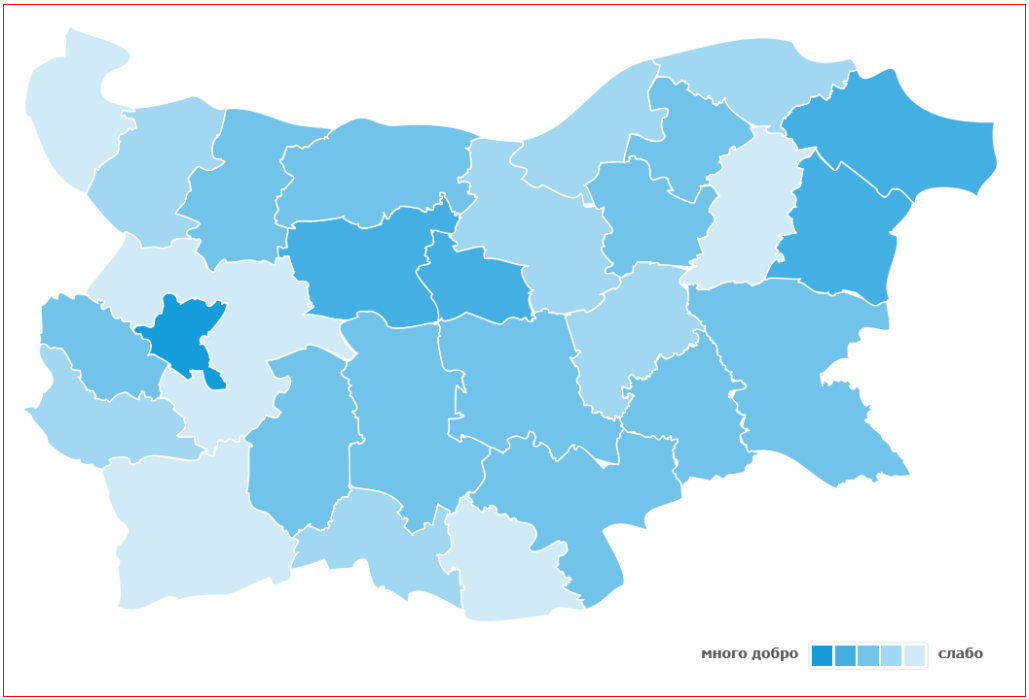
Фигура 5. Клъстеризация според социалноикономическото състояние и развитие на областите (2013)

Източник: д-р Александър Цветков, „Регионстат", http://www.regionalprofiles.bg/bg/articles/types-of-regional-profiles-2013/

5. Оценителен въпрос VI.5. Каква е оценката на въздействието по отношение на индикаторите, съотносими към Приоритет 5

За оценката на въздействиетопоотношениенаиндикаторите, съотносими към Приоритет 5: ***Повишаване на институционалния капацитет, приобщаване на бизнеса и гражданския сектор към управлението на регионалното и местното развитие*** са изведени комплекс от индикатори за оценка на административната и бизнес средата, представени в Таблица 6.

В изследванията на Институт за пазарна икономика (ИПИ) „Регионални профили: показатели за развитие за 2012 г., 2013 г. и 2014 г." е включена категория „Администрация" на базата на статистически данни, представително анкетно проучване сред жители на областите и бизнесът. Оценката е извършена по скалата: 1 (много ниска оценка) - 5 (отлична оценка) относно покритие на кадастъра, рейтинг за прозрачност, развитие на електронното правителство и развитие на услугата „Едно гише".
На фигура 6 е представена съпоставителна оценка на областите в България по отношение категорията „Администрация".

Фигура 6. Оценка на категорията „Администрация“.
Източник http://www.regionalprofiles.bg/bg/categories/economic-development/administration/

Данните показват, че жителите на област Русе определят оценката за работата на институциите като по-скоро слаба за 2014 г., като се забелязва тенденция на намаление в оценката спрямо 2012 г., когато се оценява като по-скоро средна. Оценката остава малко под средната за страната, но се доближава до нея.

На Таблица 10 са представени данни от изследванията, като в зависимост от индикаторите, оценката е извършена по скалата 1 (много ниска оценка) - 5 (отлична оценка) или 1 (много чести нерегламентирани плащания) - 5 (много редки нерегламентирани плащания) и 1 (много високо ниво на корупция) - 5 (много ниско ниво на корупция):

Таблица 10. Оценка на административната среда

Индикатор	Територия	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Покритие на кадастъра (%)	Област Русе	6.7	8.8	10.2	10.2	10.2	10.2	10.2
	България	10.3	13.9	15.9	17.2	17.9	18.0	18.1
Развитие на електронното правителство (от 1 до 5)	Област Русе						1.1	1.1
	България						1.8	2.1
Развитие на услугата "едно гише" (от 1 до 6)	Област Русе						5.3	5.2
	България						4.4	4.4
Рейтинг за активна прозрачност на ПДИ за органите на местното самоуправление (максимум = 88,4)	Област Русе							44.4
	България							44.1
Качество на предоставените електронни услуги	Област Русе						3.27	3.27
	България					3.9	3.54	3.4

Източник: „Регионални профили: показатели за развитие за 2012, 2013, 2014 г.“ на Институт за пазарна икономика (http://www.regionalprofiles.bg/bg/)

Индикаторът ***Качество на предоставените електронни услуги от областната и общинската администрация*** обозначава степента и обхвата на предоставяне на услуги по електронен път от местната администрация и етапа на готовност за работа на „едно гише", както и оценката на бизнеса за качеството на предоставяните услуги. Представените данни показват, че област Русе получава аналогична оценка на средната за страната по повод работата на местните администрации.

Като фактори на бизнес средата може да се посочат високата оценка за прозрачността на администрацията според методологията на Фондация „Програма достъп до информация" (44,4/88,4 при 44,1 точки средно за страната), както и аналогична на средната за страната оценка на местния бизнес за качеството на електронните услуги (3,27/5,0 при средно ниво от 3,4/5,0).

На следващата фигура е представена графика на динамиката на показателя средногодишен доход на лице от домакинството за периода 2006-2014 г. като е направено сравнение между данните за област Русе (синята линия) и София столица (червената линия).

Фигура 7. Средногодишен доход на лице от домакинство за 2014 г. на област Русе (4553 лв.) по сравнение със София град 6890 лв.
Източник http://www.regionalprofiles.bg/ bg/regions/ruse/

В заключение на оценката за общото въздействие по отношение на подобряването на условията на живот и качеството на жизнената среда може да се вземе предвид резултатът от изследването на Института за пазарна икономика за регионалните профили, според който област Русе е оценена много добре по отношение инфраструктура и данъци и такси. Добра оценка имат категориите „Доходи и условия на живот", „Сигурност и правосъдие", „Култура", а средно е нивото на демографското развитие, образованието и здравеопазването, околната среда. Незадоволително и по-ниско от средното за страната е представянето по пазар на труда и инвестиции. Оценката е извършена по скалата: 1 (много ниска оценка) - 5 (отлична оценка).

VII. ОЦЕНКА НА ЕФЕКТИВНОСТТА И ЕФИКАСНОСТТА НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ РЕСУРСИ

1. Оценителен въпрос VII. 1. Каква е ефективността (сравнителна ефективност) и ефикасността (икономическа ефективност) на използваните ресурси?

В тази част на последващата оценка са разгледани няколко от основните оценителни въпроса, свързани с ефективността, ефикасността, полезността и икономичността на използваните ресурси.

Оценката на ефективността и ефикасността на използваните ресурси се базира на сравнение между реално използваните ресурси при изпълнението на ОСР спрямо заложените за целия период на действие през 2005-2013 г. Ефективността е необходимо да отговори на въпроса, доколко са постигнати приоритетите, специфичните цели и мерките с наличните ресурси, а ефикасността дали постигнатите резултати се дължат на най-добрия начин за използване на ресурсите. За нуждите на оценяването на ефективността и ефикасността е извършен аналитичен преглед на изпълнените и договорени към 31.12.2013 г. проекти, реализирани от всички заинтересовани страни, разположени на територията на област Русе.

Предвид ***липсата на количествено измерими индикатори относно очакваната степен на въздействие и постигане на резултатите по цели, приоритети и специфични цели към края на 2013 г.***, оценката на ефективността и ефикасността ***е извършена на база съотношението между планираното финансово изпълнение и реалното изпълнение в съответствие с реализираните проекти към 31.12.2013 г.***

За целите на сравнението са използвани финансовите данни от Информационната система за управление и наблюдение на структурните инструменти на Европейския съюз в България. Тази система предоставя информация за сключените договори по всяка от оперативните програми за конкретен регион, област или община, каква част от договорираната стойност на проектите представлява безвъзмездно фонансиране, колко са реално изплатените суми и на какъв етап от изпълнението си е проектът. Като се има предвид всичко това, могат да се отнесат проектите от приоритетните оси на различните оперативни програми към отделните приоритети, заложени за изпълнение в областната стратегия за развитие на област Русе.

Липсата на индикативна финансова таблица в стратегията за развитие на област Русе за периода 2005 – 2013 г. затруднява съпоставителния анализ и налага оценката да има качествен характер.

В таблица 11 е представено обобщеното сравнение между общата стойност на проектите, финансиран от различните оперативни програми и изплатената част от средствата

по приключилите вече през периода 2007 – 2013 г. проекти. Те са разпределени и отнесени към съответните приоритети в ОСР за област Русе.

Таблица 11. Финансово изпълнение на ОСР от 2005 до 2013 г.

Приоритети	Обща стойност на проекти до 2013 г. (в лв.)	Изплатени средства към 31.12.2013 г. (в лв.)	Относителен дял на изплатени спрямо обща стойност на проектите (в %)	Брой проекти
Приоритет 1: Инвестиране в иновации, нови технологии и развитиена ЧР в съответствие със стратегическите потребности на областната икономика.	**43 349 137,16 от ОП Конкурентоспособност**	**23 142 691,44**	**53,4**	**59**
Приоритет 2: Пълноценно използване на конкурентните предимства на област Русе за осигуряване на устойчиво развитие на районите.	**4 766 268,65 от ОП Околна среда**	**5 403 268,66**	**113,4**	**10**
Приоритет 3: Повишаване качеството на живот на населението при изравняване на социално-икономическите стандарти между областния център и изостаналите райони на област Русе.	**24 754 770,08 от ОП Регионално развитие**	**23 366 260,52**	**94,4**	**14**
	7 975 814,65 от ОП РЧР	**7 191 584,72**	**90,2**	**81**
Приоритет 4: Интензивно сътрудничество в рамките на СЦПР и на регионите на ЕС за решаване на общи социално-икономически проблеми.	**628 371,55 от ОП Техническа помощ**	**502 697,24**	**80,0**	**1**
Приоритет 5: Повишаване на институционалния капацитет, приобщаване на бизнеса и гражданския сектор към управлението на регионалното и местното развитие.	**366 094,13 от ОПАК**	**325 132,33**	**88,8**	**2**
ОБЩО:	**81 840 456,22**	**59 931 634,91**	**73,23**	**167**

Източник: Справка в ИСУН (http://umispublic.government.bg/),

Договорените средства за проекти, финансирани от оперативните програми възлизат на 81 840 456,22 лв. за изпълнение на петте приоритета. Съотношението на изплатените средства спрямо общата стойност на проектите е 73,23%, а броят изпълнени проекти е 167 при общ брой на бенефициентите 120. Общата стойност на договорените до 2013 г. средства по единадесетте проекти, които са незавършени и в процес на изпълнение

възлиза на 13 371 865 лв., което може да се определи като добро състояние. Основен фактор затова е забавянето в стартирането на Оперативните програми.

Финансовото договорено изпълнение на Приоритет 3 е обезпечено с най-голям брой проекти – 95/167, въпреки че тяхната обща сума е 32 730 584,73 лв., т.е. приблизително 40% от всички проекти. Това се оценява като добро поради естеството на проектите и тяхното голямо социално значение. Приоритет 1 е със задоволително изпълнение – участват най-много бенефициенти, но стойността на повечето проекти не е голяма. Най-нисък е процентът на изплатените средства. Това се обяснява с наличието на голям интерес от страна на фирмите към проектите по Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ 2007-2013 г., но със сравнително малките мащаби на бизнеса в областта. Приоритети 2, 4 и 5 са изпълнени на добро ниво.

Таблица 12. Съотношение на средствата, необходими за изпълнение на всеки от приоритетите

Приоритет	Договорена сума на проектите, (лв.)	Част от общата договорена сума за проекти (%)	Изплатени средства към 31.12.2013 г. (лв.)	Част от общите изплатени средства към 31. 12. 2013 г. (%)
Приоритет 1	**43 349 137,16 от ОП Конкурентоспособност**	52,98	**23 142 691,44**	38,62
Приоритет 2	**4 766 268,65 от ОП Околна среда**	5,8	**5 403 268,66**	9,02
Приоритет 3	**24 754 770,08 от ОП Регионално развитие**	27,11	**23 366 260,52**	35,29
	7 975 814,65 от ОП РЧР	12,88	**7 191 584,72**	15,69
Приоритет 4	**628 371,55 от ОП Техническа помощ**	0,78	**502 697,24**	0,84
Приоритет 5	**366 094,13 от ОПАК**	0,45	**325 132,33**	0,54
Общо:	**81 840 456,22**	**100**	**59 931 634,91**	**100**

От посочените данни могат да се направят следните изводи: няма промяна във финансовата тежест на приоритетите спрямо планираното съотношение. Основната сума е акумулирана в изпълнение на Приоритет 1 ***Инвестиране в иновации, нови технологии и развитие на ЧР в съответствие със стратегическите потребности на областната***

икономика, както е планирано, но изплатените средства са в по-малко съотношение (52,98% и 38,62% от общия бюджет); на второ място по реализиран финансов ресурс е Приоритет 3 ***Повишаване качеството на живот на населениетопри изравняване на социално-икономическите стандарти между областния център и изостаналите райони на област Русе*** с 39,99% спрямо 50,98% изплатени, а на трето място остава Приоритет 2 ***Пълноценно използване на конкурентните предимства на област Русе за осигуряване на устойчиво развитие на районите***с реализирани 5,8% от общата стойност на всички проекти при изплатени 9,02%.

Важен аспект от оценката за ефикасността и ефективността на използваните ресурси е анализът на планираните и реалните източници на финансиране на ОСР на област Русе. Поради липса на индикативна финансова таблица в областната стратегия за развитие, за целите на анализа е съставена Таблица 9, в която са събрани данните за техническо и финансово изпълнение на целите и приоритетите от общинските планове за развитие в област Русе. Посочена е и степента на изпълнение на плановете. Това е и основанието за поставената качествена оценка на изпълнението на приоритетите.

Таблица 13. Техническо и финансово изпълнение на ОПР за периода 2007 – 2013 г. на общините от област Русе

Община	Техническо изпълнение			Финансово изппълнение		
	Общо заложени проектни дейности	Отчетени проектни дейности	Техническо изпълнение (%)	Инвестиционен план (лв.)	Инвестирани средства (лв.)	Финансово изпълнение (%)
Русе	349	242	69.34	610 714 721	790 181 869	129.39
Бяла	6	6	100	5556592.24	5556592.24	100
Иваново	5	5	100	1742546.29	1742546.29	100
Борово	5	5	100	636290.37	636290.37	100
Ветово	9	9	100	6730490.4	6730490.4	100
Две могили	12	9	75	-	3348154.65	
Сливо поле	7	7	100	1623508.78	1623508.78	100
Ценово	5	4	80	1384299.38	1275078.87	92,11
Общо:	**398**	**287**	**72.11**	**628 388 448**	**811 094 531**	**129.08**

При съпоставка на данните от таблица 13 и таблица 12 се вижда, че средствата, осигурени от оперативните програми представляват едва 10,1% от общо инвестираните средства в общините на област Русе. 72 % от средствата по Оперативните програми са

изплатени от ЕС, 17 % са предоставени от републиканския бюджет, а 11 % е съфинансирането на бенефициента. Също така в областта има реално инвестирани средства повече от планираните (129,08%). Аналогичен е и процентът на преизпълнение на планираните инвестиции в областния град Русе. Посочените данни дават основание за задоволителна оценка.

По данни на ИСУН, към 31.01.2014 г. на човек от населението в русенска олбаст се падат по 152 лв. изплатени от оперативните програми, при средно за страната 398 лв./човек и средно за СЦР 476 лв./човек.

Въпреки липсата на данни за пет от общо осем общини в областта, представената информация сочи, че основният акумулиран финансов ресурс, особено за по-малките общини е от Фондовете на Европейския съюз в размер над 45% и достигащ до 72% от общия финансов бюджет (Таблица 14). Делът на общинските бюджети е твърде малък (под 15,33%) от общото финансиране, което е неблагоприятно от гледна точка устойчивост на резултатите. Оценката е задоволителна.

Таблица 14. Източници на финансиране в общините от област Русе за периода 2007 – 2013 г.

Община	По оперативни програми, (лв.)/ % от общия бюджет	Държавна субсидия или целеви средства (лв.)/ % от общия бюджет	Собствени средства (лв.) / % от общия бюджет	Други източници (лв.) / % от общия бюджет	Обща стойност (лв.)
Русе	81 212 085 / 10,15%	-	-	-	790 181 869
Бяла	19 776 597 / 72,26%	4 239 177 / 15,49%	1 588 445 / 5,80%	1 764 538 / 6,45%	27 368 757
Иваново	6 669 619 / 45,07%	5 603 497 / 37,87%	2 268 344 / 15,33%	255 660 / 1,73%	14 797 120

Акумулираният финансов ресурс от Държавния бюджет също не е голям – варира от приблизително 16% до 38%. Финансирането от Частните фондове и фирми (съфинансирането на бизнесорганизациите в изпълнението на проектите по ОПРКБИ и ОПРЧР) е по-скоро символично.

С оглед на извършения анализ може да се направи извода, че в ОСР 2005-2013 г. е планирана и изпълнена в приблизително еднакви съотношения относно разпределението на финансовия ресурс по приоритети и с леки различия в източниците на финансиране.

Високият процент на финансова реализация в малките общини се дължи основно на големия размер на привлечените средства от Фондовете на Европейския съюз.

За извършване на още по-точна оценка относно ефективността на вложените ресурси за изпълнение на ОСР е необходимо да се доразработи системата за мониторинг и оценка, в която да се включи и индикативна финансова таблица с базови стойности на планираните ресурси.

2. Оценителен въпрос VII. 2. Каква е полезността на използваните ресурси?

Измерването на ползите и полезността на ОСР е по-трудно доказуемо, поради факта, че социалните и екологични ползи не се изчисляват, а се анализират.
Конкретните ползи (въздействия/резултати/продукти) и разходи за общността са представени в информацията за изпълнените проекти, посочена в ***„Раздел V. Оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите“*** към настоящата последваща оценка. Те са добра основа за анализ и съпоставка с бъдещите Последващи оценки на областната стратегия за развитие за следващите програмни периоди. На базата на осъществените дейности може да се направи извод, че изпълнението им е оказало положително влияние както върху социалната среда, така и върху техническата инфраструктура.

Тези изводи ни дават основание да изведем твърдението, че ОСР на област Русе за периода 2005-2013 г. е полезна за общността и целевите групи.

3. Оценителен въпрос VII. 3. Каква е икономичността на използваните ресурс?

Изпълнението на проектите на ОСР на област Русе, съфинансирани от ЕС или други източници е възложено чрез провеждане на процедури по реда на ЗОП за Областна администрация Русе и осемте общини на областта, а за останалите бенефициенти по реда на ПМС №55 (№69 през 2013 г.). Изпълнителите са избрани въз основа на 2 критерия – „икономически най-изгодна оферта“ или „най-ниска цена“. Това ни дава основание да направим извода, че прилагането на принципите на публичност и прозрачност, свободна и лоялна конкуренция, равнопоставеност и недопускане на дискриминация при възлагане на изпълнението са предпоставка за икономичност, ефективност и ефикасност при разходване на публичните средства при изпълнението на ОСР на област Русе за изследвания период.

VIII. ОСНОВНИ ФАКТОРИ, ОКАЗАЛИ КЛЮЧОВО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОСР НА ОБЛАСТ РУСЕ ЗА ПЕРИОДА 2005-2013 г.

Основен фактор за развитието на областта е безспорно ***членството на България в ЕС (от 2007 г.) и достъпът до финансови средства от Европейски фондове***.

В пряка връзка с членството на България в ЕС е и ***прилагането на политиката за регионално развитие/кохезионната политика и стратегическият подход на планиране, в частност прилагането на инструмента Областна стратегия за развитие***.

Един от основните и ключови фактори, който оказва съществено влияние върху изпълнението на стратегията и секторните политики, провеждани от област Русе, е ***настъпилата през 2008–2009 г. световна икономическа криза***. В резултат на кризата, всички страни в Европа изпадат в рецесия и България не е изключение. Кризата води до рязко намаляване на доходите на населението, което от своя страна рефлектира в ниска събираемост на данъците и неизпълнение на приходните части на централния и общинските бюджети. Област Русе е на девето място по най-висок БВП на човек от населението през 2012 г. – 8442 *лв*. Въпреки това БВП на областта е под средния за страната (10 958 *лв*./човек). Разликата с останалата част от страната се дължи и на големия спад на БВП през 2009 и особено през 2010 г., когато за двете години БВП намалява с над 14%

Въпреки затрудненията от външната среда, в област Русе са изпълнени множество проекти и инициативи на заинтересованите страни, което е ***добро постижение. Справка в ИСУН показва, че на територията на област Русе са сключени 12% от всички договори по Оперативните програми в България, като бенефициентите по сключените договори представляват 15% от всички бенефициенти по Оперативните програми, а акумулираният по договорите финансов ресурс представлява 9% от общия финансов ресурс по Оперативните програми.***

По отношение на ***административния капацитет*** за изпълнение на плана, той трябва да се разглежда в неразривна връзка с ***общия капацитет на държавната администрация за изпълнение на програми и проекти***. В етапите на подготовката, оценката, изпълнението, мониторинга и контрола на проектите участват множество отговорни страни, което предполага съществуването на координация и взаимодействие между тях. На практика обаче, този процес е трудно осъществим. В тази връзка един от основните фактори, водещи до създаването на ***прекомерна административна тежест***, е ниското ниво на доверие между отделните звена, както и между институциите и бенефициентите, което дава отражение във въвеждането на свръх-контроли, припокриване в обхвата на контролните дейности, извършвани от отделните органи, „презастраховане“ и съответно бюрократизиране на процесите, ограничение на гъвкавостта на институциите и забавяния на всеки етап от проектния цикъл. Тази тежест е още по-голяма, когато различните контролни органи предоставят разнородни, в нередки случаи, противоре-

чащи си становища по коректността или законосъобразността на един и същ разход/документ/действие. Поради недостатъчен административен капацитет в началото на периода не са договорени в срок множество проекти, а по някои финансови линии подадените проекти чакат одобрение с години. В процеса на изпълнение на проектите също са допускани пропуски в сроковете за проверка на документите, което води до забавяне на изпълнението. Утежняване и забавяне процеса на изпълнение на проектите създават и процедурите по предварителен/последващ контрол на документацията за възлагане на обществените поръчки. Последните в допълнение не създават гаранции, че впоследствие няма да бъдат наложени финансови корекции за нарушения в същите процедури.

Липсата на собствен финансов ресурс е друг фактор, който оказва съществено влияние върху реализирането на политиката за регионално развитие.

В тази връзка важен фактор е ***отпускането/разплащането в срок на всички планирани средства за изпълнение на проектите.*** Често са забавяни средствата по проекти, финансирани от Оперативните програми на ЕС, особено в началото на плановия период, когато същите са вече стартирали. Причина за забавяния в реализацията има и в ненавременното предоставяне на средствата по отправяните от бенефициентите искания за плащания.

Независимо от трудностите, заинтересованите страни на територията на област Русе показват задоволителна ***успеваемост и активност в кандидатстването и изпълнението*** на проекти финансирани от различни източници.

Освен осигурената нормативна рамка на процеса по разработване и управление на проекти и осъществяването на различни политики от областната администрация, през периода на изпълнение на Областната стратегия за развитие, служителите са преминали различни обучения, свързани с повишаване на техните знания и умения в сферата, в която работят, и по този начин са повишили общата си компетентност за изпълнение на своите задължения. Областната администрация е снабдена с нови компютърни конфигурации и периферна техника, което улеснява работата на служителите и води до по-голяма ефективност и ефикасност на процеса на координация и управление на областните политики.

IX. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ ОТНОСНО ПРОВЕЖДАНЕТО НА ПОЛИТИКА ЗА РЕГИОНАЛНО И МЕСТНО РАЗВИТИЕ

Областна стратегия за развитие на област Русе 2005-2013 г. е основополагащ документ за провеждане на регионална политика на областно ниво. Чрез разработването ѝ е изградена стратегия за развитието на района. Създадени са условия за планирани и целе-

насочени действия, с които да се подобри жизнения стандарт на живеещите в областта. От гледна точка на оценката на стратегическия документ е изключително важно да се анализира текущата ситуация на територията на областта и да се оценят ефектите и въздействията от изпълнението на стратегията.

● При изготвянето на Областната стратегия за развитие на област Русе 2005-2015 г. и нейната актуализация от 2008 г. ***липсват поставени конкретно измерими целеви индикатори по цели и приоритети***, което от своя страна води до трудности при оценяване изпълнението на стратегията и това в каква степен заложените цели/приоритети са постигнати, поради което за обективност на оценката са използвани финансовите индикатори по приоритети.

● ***Наблюдават се различни тенденции в постигането на приоритетите и целите.***
Планираните средства възлизат на 81 840 456,22 лв. за изпълнение на петте приоритета. Съотношението на общото изпълнение спрямо планираното е 26,77%, а на договореното изпълнение (стойността на проектите, които са изпълнени и тези, стартирали през 2013 г., но не приключени към 31.12.2013 г.) – 73,23%, като броят изпълнени проекти е 167 при общ брой на бенефициентите 120, което може да се определо като добро.

Големият дял на изпълнявани проекти в края на периода сочи, че само около една четвърт от всички договорени средства са изпълнени за периода от 2008 до 2013 г. Основен фактор затова е забавянето в стартирането на Оперативните програми. Финансовото договорено изпълнение на Приоритети 2. „Пълноценно използване на конкурентните предимства на област Русе за осигуряване на устойчиво развитие на районите"; и 3. „Повишаване качеството на живот на населението при изравняване на социално-икономическите стандарти между областния център и изостаналите райони на област Русе"; е под средното за ОСР, но се оценява като добро. Оценката на изпълнението на целите е задоволителна (не е възможно да бъде количествена поради отсъствието на индикатори с изходни и целеви стойности). Относително най-слабо е изпълнението по Приоритет 1 – „Инвестиране в иновации, нови технологии и развитие на човешките ресурси в съответствие със стратегическите потребности на областната икономика".

Основната причина е в отсъствието на двата основни фактора, заложени при планирането – динамично-развиваща се научно-развойна база и завръщане на „мозъци" от чужбина. „Силно ограничен напредък" е отчетен и в МО на аналогичната ос в НСРР. Независимо от по-високата степен на изпълнение по другите два приоритета: 2. „Пълноценно използване на конкурентните предимства на област Русе за осигуряване на устойчиво развитие на районите"; и 3. „Повишаване качеството на живот на населението при изравняване на социално-икономическите стандарти между областния център и изостаналите райони на област Русе", заради голямата разлика между остойностени потребности и налични/прогнозируеми ресурси, реализацията на много от специфичните цели ще се пренесе в следващия планов период (2014 – 2020).

Важна е констатацията, че е постигнато осезателно/необратимо движение към постигане на целите. Приоритет 4. „Интензивно сътрудничество в рамките на СЦПР и на регионите на ЕС за решаване на общи социално-икономически проблеми" и Приоритет 5. „Повишаване на институционалния капацитет, приобщаване на бизнеса и гражданския сектор към управлението на регионалното и местното развитие"са с добра степен на изпълнение.

- Оценката на вътрешната съгласуваност на ОСР е много добра. Съответствието с по-високите нива (NUTS 2 и национално) е доказано в самата ОСР. Съпоставена с новата стратегия „Европа 2020", ОСР не покрива третия й приоритет – „приобщаващ растеж", насочен към борба с бедността чрез висока заетост. Конкретните цели на „Европа 2020" и поетите национални ангажименти по тях, следва да залегнат в допълнен/ актуализиран вариант на ОСР на област Русе.

- ***С оглед на извършения анализ може да се направи извода, че ОСР 2005-2013 г. е планирана и изпълнена в приблизително еднакви съотношения в разпределението на финансовия ресурс по приоритети и с леки различия в източниците на финансиране. Средният процент на реализация на ОСР на област Русе във финансово отношение се дължи основно на размера на привлечените средства от Фондовете на Европейския съюз. Към края на 2013 г. са изпълнени/в процес на изпълнение основополагащи за развитието на област Русе проекти.***

В областта са реализирани ***проекти*** за подобряване както на ***техническата, така и на социалната инфраструктура.*** Реализирани са също и различни ***„меки" проекти и инициативи*** за ***подобряване на заетостта, образованието, социалните услуги и културните дейности***. Облагородени са ***места за отдих***, като са направени и сериозни инвестиции за ***благоустройство и подобряването на инфраструктурата в областта***. Създадени са ***партньорства с чуждестранни*** и ***местни организации***. Въпреки това е необходимо да се продължат инвестициите в инфраструктурни и „меки" проекти.

По-общите въздействия на изпълнените проекти и дейности са следните:

- ***подобрена е комуникационно-транспортната и инженерно-техническа инфраструктура и облагородена среда в населените места на осемте общини***;

- частично подобрена е ***социалната, културната и образователната инфраструктура***;

- увеличен е ***броят на хората с осигурен достъп до предлаганите социални услуги в общността***;

- подобрено е ***качеството на околната среда***.

По отношение на изпълнените дейности по управление, наблюдение и оценка на стратегията е изготвена междинна оценка, но след това не е изготвена актуализация.

Процесът на изпълнение на стратегията е повлиян както от ***редица положителни, така и от някои отрицателни фактори.*** Инвестициите в областта са по-ниски от средните в страната. Нещо повече, предприемачеството в областта е относително по-слабо изразено. През 2013 г. в Русе работят 47 предприятия на 1000 души, а в страната – 52 на 1000 души. Разходите за придобиване на ДМА на човек са с една четвърт под средните за страната, а чуждите инвестиции на глава от населението с натрупване са около два пъти по-малки от тези в останалите области през 2013 г.

От направената последваща оценка могат да се изведат следните ***основни препоръки по отношение на политиката за развитие на областта, които да се отразят чрез актуализация на Областната стратегия за развитие за период 2014-2020 г.:***

- Преди кризата безработицата в областта е по-висока от средното ниво в страната, но след 2009 г. тя намалява бързо и е по-ниска от средните стойности. През 2014 г. коефициентът на безработица в Русе е 10,8% при 11,4% за страната, но причината за спада не е повишаваща се заетост, а намаляването на икономическата активност на населението в областта.[12] Поради относително високият коефициент на безработица предлагаме в Приоритет 3. Мярка 3. ***да се включи цел за подобряване на достъпа до заетост*** и приоритетът да се актуализира.

- Показателите за условия на живот и бедност са относително благоприятни. Наполовина по-малък е делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност през 2012 г. – 6% при 11,6% за страната. Делът от населението, живеещо с материални лишения, също е значително по-малък – 26,6% при 43% за страната, а делът на лицата, живеещи под линията на бедност за областта, е 16,9% при 21% за страната. Увеличаването на добавената стойност на произвежданата продукция в областната икономика е един от основните начини за осигуряване на работни места за висококвалифицирани служители и съответно възможност за нарастване на доходите на населението в общините. Развитието на нови технологии и въвеждане на иновации в производствения и обслужващия сектор може да доведе до разработване на нови продукти и разширяване на съществуващите или заемане на нови пазарни ниши от местните предприятия. Повишаването на енергийната ефективност на технологичния цикъл, както и на производствената материално-техническа база може съществено да намали производствените разходи и съответно да даде възможност за нарастване на доходите в местната икономика.

- Общото ниво на местните данъци и такси в общините в област Русе е по-ниско от средното за страната и като цяло не се променя през последните години. Най-голяма е разликата със средните стойности за страната при размера на таксата за битови отпадъци за нежилищните имоти на юридическите лица – близо една трета под средната за страната за 2015 г. Една четвърт по-ниска е ставката на данъка върху недвижимите имоти на фирмите. Като цяло по-ниски местни данъци и такси поддържат общините

[12] Пак там.

Ценово и Бяла, а по-високи – общините Две могили и Борово. Развитието на административните услуги на „едно гише“ е съизмеримо със средното за страната, само електронното управление е на по-ниско ниво.

Прозрачността на органите на местното самоуправление (54,9 точки) е около средната за останалите области и през 2015 г. (54,5 от максималните 88,4 точки). С най-висок резултат е община Русе (62,2 точки), а с най-нисък – общините Бяла (22,1 точки) и Ветово (27,2 точки).[13]

От друга страна Русе е важен транспортен център. Пътната и железопътната мрежа са с висока гъстота и са разположени сравнително равномерно по цялата територия на областта. С най-голямо стопанско значение са железопътните линии Русе – Горна Оряховица и Русе – Варна, речното пристанище и Дунав мост (Русе – Гюргево). Достъпът до интернет и неговото използване са над средните стойности. През 2014 г. 64,6% от домакинствата в областта имат достъп до интернет при 56,7% за страната, а 62,7% от жителите пък са използвали интернет през последната една година при 59,2% средно за България. Тези две групи факти дават основание за изтъкване в ***Приоритет 1. Мярка 1***. и през следващия стратегически период на условия за добър инвестиционен климат чрез ***подобряване на информационното осигуряване на бизнеса и привличане на инвеститори.***

- Необходимо е да бъде използвано стратегическото предимство на общините и областта от наличието на Русенски университет като бъдат планирани и осъществени мерки за съвместно осъществяване на проекти в областта на изграждане на центрове за върхови постижения в областта на мехатрониката, центрове за компетенции в областта на информационните и комуникационни технологии, развитие на възобновяемите енергийни източници и повишаване на енергийната ефективност.

Със своите близо 10 000 студенти в Русенския университет Русе е сред областите със сравнително висок дял на студентите спрямо населението. Същевременно делът на населението с висше образование в областта (23,6%) е по-нисък от средния (27%), което подсказва, Университетът не е с регионално, а надрегионално значение и обучава кадри за други области и региони. Тези факти са положителни доводи във връзка със стимулирането на партньорството и подобряването на капацитета да се добави в ***Приоритет 5. Мярка 2. „...чрез насърчаването на обмяната на опит”*** при актуализацията на ОСР за следващия програмен период.

- Русе е сред четирите области с най-голям недостиг на общопрактикуващи лекари. През 2014 г. на един общопрактикуващ лекар в областта се падат 2061 души, докато в страната един лекар се грижи за 1596 души. Здравните услуги в областта страдат и от липсата на някои ключови специалисти. Така например един специалист по вътрешни

13

болести в страната се грижи за 5902 души, а в област Русе – за 9531 души. В областта продължава да има по-малко болнични легла и през 2014 г. на 1000 души население се падат по 3,7 легла в МБАЛ при 4,8 на 1000 души за страната. В същото време заболеваемостта на населението, ако се съди от преминалите болни през болниците, също е по-ниска. Предвид липсата на специалисти и относително малкото преминали болни може да се допусне прибягване до ползването на здравни услуги извън областта. Като препоръка към ОСР за следващия период е да се запази ***Приоритет 3.Мярка 5. в частта ѝ „...преодоляване на ограниченията в предоставяне на медицински услуги на населението от областния център, общинските центрове, изостаналите селски райони и малките населени места."***

- Културният живот в областта е добре развит. През 2014[14] г. отново са отчетени по-високи средни показатели от тези за страната по отношение на посещенията на кина и библиотеки спрямо населението. По брой на посещенията в театрите и операта пък област Русе продължава да е на водещото второ място (след столицата) с 569,3 посещения на 1000 души при 319 на 1000 души за страната през 2014 г. Областта изостава единствено по броя на посещенията на музеите. През 2014 г. са регистрирани 358 посещения в музеите на 1000 души от населението, докато в страната посещаемостта е 662 на 1000 души. От друга страна коефициентът на механичен прираст, макар и да преминава в негативни стойности през 2014 г., остава по-висок от този в повечето области – –0,7‰. Русе е една от петте области с най-висок дял на градското население – през 2014 г. 77,4% от населението на областта живее в градовете при 73,1% за страната. Фактите са основание за извеждане на Приоритет 2. Мярка 4. като една от водещите в следващия програмен период за конкурентно предимство на областта в сферата на ***културата, културния туризъм и творческите индустрии като уникален ресурс на Русенската икономика.***

- Изпълнените проекти през предходния период и непроменените фактори на въздействие налагат запазването на целта от предходната стратегия. Необходимо е да се актуализира Индикативната финансова таблица на ОСР 2014-2020 г. във връзка с подписаното Споразумение за партньорство между България и ЕС, както и поради нулевото изпълнение за 2014 г. и очакваното минимално изпълнение по ОПРЧР 2014-2020 и ОПТТИ 2014-2020 г. през 2015г.

С промяна в посочените цели и приоритети ще се постигне по-голяма съгласуваност и съответствие със стратегическите документи от по-висок ранг, нуждите на областта и наблюдаваните нови тенденции.

След обстоен преглед на ***Областната стратегия за развитие на област Русе за период 2014-2020 г.*** се констатира, че ***основният недостатък в системата за мониторинг***

[14] Доклад на Института за пазарна икономика: „Регионални профили: показатели за развитие", 2012, 2013, 2014.

на предходната стратегия - липсата на ясни и измерими междинни и най-вече крайни индикатори за проследяване на изпълнението на целите е отстранен. Това ще позволи изготвянето на точна и обективна междинна и последваща оценка на ОСР 2014-2020 г.

По отношение прилагането на ***принципите на информираност, партньорство и публичност, препоръките са*** насочени към ***запазване на използваната форма за осигуряване на публичност чрез Интернет страницата на областта, провеждане на обществени обсъждания и информационни събития.***

С оглед на настоящата оценка, Оценяващият екип дава положителна прогноза относно развитието на област Русе и предвижда високо ниво на изпълнение на ОСР на област Русе за периода 2014-2020 г.